RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 27.

Lördagen den 6 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 29 sistlidne månad.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revision af regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen; samt

n:o 20, i anledning af väckta förslag om ändrad lydelse af §§ 102 och 106 regeringsformen;

statsutskottets utlåtande n:o 93, i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i fråga om åtgärder för beredande af möjlighet för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884, äfvensom i ämnet väckta motioner, samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12, i fråga om nedsättning i jernvägsfrakter för kalk till bergs- och jordbrukets behof och för landtmannaprodukter.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 86—92, äfvensom bevillningsutskottets samma dag bordlagda betänkande och memorial n:is 30 och 31.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 4 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 61, i anledning af väckta motioner angående vissa ändringar i lagstiftningen rörande inteckning i fast egendom.

Ifrågasatt upphäfvande af gällande föreskrifter om inteckningsförnyelse.

Punkten 1.

Herr Hasselrot: Som kammaren behagade finna, har jag reserverat mig mot utskottets hemställan under denna punkt.

Jag skall till en början tillåta mig att beröra en omständighet, som visserligen icke har direkt sammanhang med saken i fråga, men hvilken dock här bör föras på tal.

Man har hört den anmärkningen framställas, att landtdomarne i regeln skulle ställa sig afvoga mot den ifrågavarande reformen, derför att de genom densamma skulle förlora en väsendtlig del af sina sportelinkomster och sålunda ådragas ekonomisk förlust. Jag ber att i anledning deraf få något redogöra för häradshöfdingarnes löneförmåner.

Vid senaste regleringen bestämdes dessa till 4,500 kronor i lön utom tjenstgöringspengar, hvilka, beroende på domsagornas olika storlek och mängden af göromål, variera emellan 200 och 3,500 kronor per år. Vidare gjordes en beräkning öfver förvaltningskostnaderna i de olika domsagorna samt medeltalet af inflytande sportler, och der, hvarest förvaltningskostnaderna ungefärligen motsvarade sportlerna, gjordes ingen ändring, hvaremot i de domsagor, der förvaltningskostnaderna uppgingo till större belopp än sportelinkomsterna, vederbörande domhafvande fingo förvaltningsbidrag, medan slutligen i de domsagor, der sportlerna voro *större* än förvaltningskostnaderna, afdrag gjordes på tjenstgöringspengarna. Deraf följer uppenbarligen, att sportlerna hafva faktiskt inberäknats uti häradshöfdingarnes löneförmåner till bestridande af förvaltningskostnaderna. Det är väl sålunda tydligt, att om en reform i den föreslagna rigtningen skulle komma till stånd eller att inteckningsförnyelserna hädanefter skulle upphöra, borde af regeringen samtidigt framläggas förslag om ersättning till häradshöfdingarne för derigenom minskade löneinkomster. Att det för häradshöfdingarne är fullständigt likgiltigt, vare sig de direkt af statsmedel eller i form af sportler i detta fall erhålla sina inkomster, är väl också en klar sak. Men jag vill öfvergå till sjelfva sakfrågan.

För den föreslagna reformen hafva hufvudsakligen andragits tvenne skäl. Det ena, att inteckningshafvarne genom att slippa ifrån de tioåriga inteckningsförnyelserna skulle göra en besparing, och det andra, eller som jag tror kardinalskälet, att man föreställer sig, att om inteckningsförnyelserna toges bort, skulle man få lättare att belåna inteckningar direkt i utlandet, och särskildt menar man i de södra provinserna, såsom Skåne och Halland, att det går lättare för sig att mot billig ränta belåna en inteckning t. ex. i Köpenhamn än här hemma. Hvad nu det första skälet beträffar eller frågan om besparing, kan det väl knappast tillmätas nämnvärd betydelse, då kostnaden för en inteckningsförnyande, eller 4 kronor 50 öre hvart tionde år, om också summan för landet i sin helhet ej är obetydlig, dock för den enskilde måste anses spela en mycket ringa roll. Hvad åter angår den

förhoppning man hyser, att det skulle gå lättare för sig än hittills att få belåna inteckningar i utlandet, tror jag, att den måste anses ganska svag. Om det också i ett eller annat fall läte sig göra, är väl och förblir dock regeln, att utländingen hellre lemnar lån mot allmänna hypoteksbankens obligationer, hvilka i allmänhet löpa med samma ränta, och der man blott har att, med hypoteksbanken som mellanhand, hvart halfår klippa sina kuponger i stället för att bära upp räntan af enskilde. Det lärer för öfrigt ingalunda vara den hvart tionde år återkommande inteckningsförnyelsen, som utgör det verkliga hindret för placeringen i utlandet af våra inteckningar. Enligt utsökningslagen står utländingen vanligen den risk, att den intecknade fastigheten, honom ovetande, kan utmätas och att, om han icke blir i tillfälle att bevaka sin rätt vid den utmätta egendomens försäljning, denna kan slås bort till underpris, hvarigenom han antingen går en förlust till mötes eller ock, om i lyckligaste fall inteckningen har det läge, att den blir betäckt, han då, efter en kanske ganska rundlig tid, får hos Konungens befallningshafvande lyfta sina penningar. I stället för en fast placering af sitt kapital, nödgas han sålunda på en möjligen för honom obeqväm tid återtaga sitt lån. Att under sådana förhållanden man icke skall i utlandet vara mycket hågad att lemna pengar mot våra inteckningar, är väl tydligt, och jag tror, att dertill äfven ej obetydligt medverkar den omständigheten, att belåningen i form af obligationer med hypoteksbanken som mellanhand ställer sig för utländingen mera tilltalande.

Ifrågasatt upphäfvande af gällande föreskrifter om inteckningsförnyelse. (Forts.)

Men om nu de *ringa* fördelar till trots, som reformen skulle hafva med sig, densamma skulle anses acceptabel, så skulle dock den å andra sidan medföra många olägenheter. Det är ju gifvet, att i samma stund, som inteckningsförnyelserna upphörde, skulle gravationsbevis icke vidare kunna utfärdas på grund af inteckningsprotokollen, enär man icke såsom hittills finge gå igenom endast protokollen för de tio sista åren, då inteckningarna ju kunna vara meddelade för många tiotal af år tillbaka. För reformens genomförande blefve sålunda nödvändigt, att fastighetsböckerna skulle få vitsord, och så är äfven förhållandet i de länder, hvarest inteckningsförnyelse icke ifrågakommer. Men det går ej för sig att genom ett penndrag dekretera, att fastighetsböckerna skola hafva vitsord i stället för protokollen. Såvidt jag förstår, är detta också en omöjlighet, såsom fastighetsböckerna nu föras hos oss. Man kan icke lemna den saken åt domarne på landet, som ofta vid tillfälliga förfall ersättas med personer, som sakna kännedom om de lokala förhållandena, förutan hvilken en tillförlitlig fastighetsboksföring ej är att påräkna, i följd af hvilket förhållande våra fastighetsböcker mångenstädes vimla af misstag, som göra dem omöjliga att läggas till grund för gravationsbevisen. Visserligen kunna de granskas och kollationeras, men detta är ju blott till fördel för den, som verkstält kollationeringen. En annan domare kan ej sätta sin ekonomiska välfärd på spel i förlitande på en granskning, som af en föregående domare verkstälts. Skulle åt fastighetsböckerna kunna gifvas vitsord, måste här anordnas en särskild myndighet, som med erfarenhet och kontinuitet kunde handhafva desamma, på sätt också öfverallt i utlandet, der åt fastighetsböcker medgifvits vitsord, är ordnadt, och dylika myndigheter skulle då inrättas t. ex. en för hvarje

Ifrågasatt upphäfvande af gällande föreskrifter om inteckning förnyelse. (Forts.)

län i de särskilda residensstäderna. Utgiften härför blefve kanske icke så synnerligen stor, dock i allt fall ganska afsevärd. Men dertill kommer den olägenheten för hela vår befolkning, att i stället för att såsom nu de kunna vända sig direkt till sin egen domstol, så skulle de för alla de mångtusentals fall af lagfart och inteckning, som förekomma inom de olika domsagorna, nödgas begifva sig till eller skaffa sig ombud i vederbörande residensstad. Jag tror, att denna olägenhet skulle mer än uppväga de fördelar, som möjligen skulle vinnas genom en förändring af de nuvarande förhållandena.

Jag tillåter mig alltså att yrka afslag på punkten i fråga.

Friherre Klingspor: Lagutskottets ärade ordförande har stält sig som reservant i den föreliggande frågan och har angifvit de skäl, på hvilka han motsatt sig de önskningar, som varit framstälda, kan jag säga, från många håll, att nemligen förhållandet med dessa inteckningsförnyelser borde på något sätt ändras. De skäl, han framstälde emot reformen, syntes mig vara hufvudsakligen, om jag så får säga, sportelskäl, men dessa måtte väl ändå anses förhållandevis såsom ganska svaga för dem, hvilka, i likhet med mig, anse det vara af vigt att få en ändring i denna sak. Det kan nog vara rigtigt, att man här får tänka sig en större omstöpning af vissa förhållanden. Så t. ex. torde ju kunna hända, att man får göra någon åtskilnad emellan hvad jag skulle vilja kalla verkliga *affärsinteckningar* och sådana, hvilka egentligen tillkommit för någon tillfällig reglering, och saken kan ju för öfrigt och bör för öfrigt betraktas ur många olika synpunkter, men jag tror det i allt fall icke skulle vara förenadt med någon som helst olägenhet, om kammaren, i öfverensstämmelse med hvad lagutskottet här hemstält, beslöte en skrifvelse till Kongl. Maj:t, som nog skulle förstå att på ett tillfredsställande sätt reda ut denna fråga och derpå framkomma med ett förslag, som af Riksdagen skulle kunna accepteras. Äfven om icke något fullständigt upphäfvande af denna inteckningsförnyelse komme i fråga, så skulle redan det, att preskriptionstiden utsträcktes till 15 à 20 år, medföra en afsevärd fördel, ty litet hvar äro vi nog besvärade af dessa så tätt återkommande tioårsperioder.

Då jag icke kan känna mig i någon mån tillfredsställd af ett sådant skäl som det, att häradshöfdingarne ur sportelsynpunkt anse de nuvarande förhållandena böra fortfara, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först få bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemstält samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemstält i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 48.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 4 och 5 innevarande maj bordlagda memorial n:o 62, i anledning af ej mindre återremiss från Första Kammaren af vissa delar af det i utskottets utlåtande n:o 51 framlagda förslag till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, än äfven kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande samma förslag.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Herr Hasselrot: Som kammaren behagade erinra sig, är denna paragraf af Första Kammaren återremitterad, och med anledning af denna återförvisning har lagutskottets majoritet icke ifrågasatt någon sammanjemkning eller något tillmötesgående mot den mening, som under diskussionen i Första Kammaren uttalades, utan hemstält, att Första Kammaren beträffande denna paragraf måtte instämma i Andra Kammarens beslut. Jag tillåter mig att i detta sammanhang påpeka, att den sammanjemkning, som utskottet gjort emellan kamrarnes olika beslut, är, såvidt jag förstår, preglad af mycket ringa hänsyn till Första Kammarens mening. Majoriteten, som inom utskottet var kompakt, förklarade, att Första Kammaren kunde ju få rättighet att utbyta »mål» mot »sak», »utfärda» mot »gifva» och få sin mening godkänd rörande några andra mindre betydande bestämmelser, men

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

angående sjelfva sakförhållandet höll utskottets majoritet på Andra Kammarens mening, och Första Kammarens mening kom alltså här att ligga betydligt under. Vid sådant förhållande syntes mig, att åtminstone i afseende å denna paragraf något tillmötesgående mot den uppfattning, som här gjort sig gällande, bort visas kammaren. Jag yrkar bifall till den formulering, som innefattas uti min vid betänkandet fogade reservation, och jag skall tillåta mig att, om jag ock härvid kommer att upprepa något af hvad som sades i kammaren förra gången, få angifva några skäl för denna min åsigt.

Som kammaren behagade erinra sig, är det nu sålunda stadgadt, att då en person vill stämma en annan, är han skyldig att göra detta inom en viss bestämd tid, och inom denna tid skall också stämningen vara vederparten behörigen delgifven. Nu föreslår Kongl. Maj:t, att man visserligen måste stämma inom laga tid, men att man icke behöfver hafva delgifvit sin motpart denna stämning inom föreskrifven stämningstid. Man uppställer först i flera paragrafer bestämda stämningsregler, men säger i en kommande paragraf, att dessa regler behöfva icke iakttagas; ty om man endast stämmer å sista dagen, så kommer målet att tagas upp, och äfventyret blir, att målet uppskjutes så lång tid, som motsvarar laga stämningstid. Mig förefaller ett sådant tillvägagående synnerligt oformligt En högt ärad talare på stockholmsbänken yttrade, att det syntes honom motbjudande att låta en materiel rätt falla af formella grunder. Detta är ju visserligen en vacker grundsats, men så länge vi uti en mängd fall hafva formella bestämmelser, måste den materiella rätten vika för den formella. Sålunda föreskrifver ju lagen t. ex., att vad skall erläggas inom 8 dagar, i annat fall står underrättens dom fast. Vill man klandra förmyndarerräkning, skall det ske inom natt och år, eljest är det för sent o. s. v. Detta kan ju vara ganska besvärligt, men någon tid måste väl bestämmas, och man må ju gerna taga till denna tid så rundlig, som skäligen erfordras. Men att deremot, såsom nu ifrågasättes, väl stadga viss stämningstid, men samtidigt uttala, att man icke behöfver iakttaga den, detta synes mig vara allt annat än lämpligt. Då är väl mycket enklare att taga bort alla bestämmelser om stämningstid och säga, att endast det stämmes inom preskriptionstiden, så får domstolen gifva svaranden anstånd att genmäla käromålet och då icke efter bostadsorten eller dylika fixa grunder, utan efter sakens beskaffenhet, så att om saken är enkel, får svaranden kort tid, är saken invecklad, får han lång tid på sig att afgifva svaromål. Detta skulle jag kunna vara med om, men icke hvad som här föreslås. Jag vågar påstå, att de skäl, som anförts för att ådagalägga den materiella skada, som, enligt hvad den nyss omnämnde ärade talaren påpekade, skulle kunna följa af nu gällande bestämmelser, icke förtjena något vidare afseende. Det är nemligen alldeles icke nu ifrågasatt eller ifrågasättes med den lydelse, paragrafen skulle få, att på något sätt förkorta preskriptionstiden, utan om en person stämmer inom behörig tid, kan han ju enligt båda förslagen få sitt mål upptaget. Man måste t. ex., om preskriptionstiden utgår i dag, såväl efter mitt som Kongl. Maj:ts förslag nödvändigt stämma i dag, men då man, enligt Kongl. Maj:ts förslag, får stämma till nästa måndag, måste man enligt mitt förslag stämma till

så lång tid efter denna dag, att svaranden får laglig stämningstid, någonting, som synes mig mycket billigt. Härigenom inskränkes ej en dag i tiden för stämnings delgifvande. Jag tror mig sålunda ha visat, att det icke kunnat påvisas någon nämnvärd materiel förlust genom bibehållande af lagens nuvarande bestämmelse, om blott käranden iakttager, att han icke tager ut stämningen till tidigare dag, än att svaranden får åtnjuta laga stämningstid.

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

I nuvarande bestämmelse om iakttagande af laga stämningstid och just i sammanjemkningshänseende tillåter jag mig dock hemställa om ett undantag, nemligen beträffande genstämning, ty då en person blir stämd och vill genstämma, stadgas, att tiden härför förkortas till hälften, och då kan ju hända, att denna tid kan blifva skäligen kort, synnerligast om det gäller i utlandet eller aflägset bosatta personer. Billigt synes då vara att modifiera denna bestämmelse derhän, att, om en person har genstämt, men ej hunnit iakttaga laga tid för genstämningens delgifvande, genkärandens talan dock må följa hufvudsaken, om rätten så pröfvar skäligt. Detta är, tillåter jag mig påpeka för kammaren, en verklig sammanjemkning och ett tillmötesgående, som står midt emellan det kongl. förslaget och den mening, som i kammaren uttalades förra gången frågan var före. Det är visserligen icke godt att med visshet säga hvad kammaren menade, då frågan återremitterades, men så vidt jag förstod diskussionen, låg väl under densamma ett bifall till nuvarande bestämmelser, och att kammaren återremitterade frågan bevisade, att kammaren icke ville gå in på det förslag, som då förelåg, hvilket åter öfverensstämmer med det beslut, Andra Kammaren fattat, och som nu framlägges till Första Kammarens godkännande.

Jag tillåter mig sålunda yrka bifall till det förslag, som innefattas i min reservation. I detta sammanhang ber jag få påpeka, att genom ett sådant bifall vore icke möjligheten till lagens antagande afskuren. Paragrafen är af denna kammare återremitterad, och något definitivt beslut om densamma är sålunda icke af Första Kammaren fattadt; paragrafen kan alltså göras till föremål för förnyad sammanjemkning kamrarne emellan.

Man kan visserligen ställa sig ganska tveksam, huruvida det kan vara rigtigt att antaga en lag af denna beskaffenhet, med lösryckta bestämmelser delvis från Första Kammarens beslut och delvis från den Andras, än i enlighet med utskottets förslag, än i enlighet med Kongl. Maj:ts, men jag vill dock icke för närvarande ställa mig på en bestämdt afvisande ståndpunkt, så länge *möjlighet* finnes att med åtminstone något så när bibehållande af den ställning, som Första Kammaren intagit, kunna få en sammanjemkning till stånd. Det är derför jag tillåter mig att, under förhoppning om framtida tillmötesgående från Andra Kammaren, nu yrka bifall till min reservation i denna del.

Herr Afzelius: Då här föreligger ett sammanjemkningsförslag, är det ju gifvet, att man icke kan taga ut en särskild punkt och helt enkelt förklara, att den punkten icke är just sådan, som man skulle vilja hafva den. Ty om den ena kammaren skulle gent emot den andra göra gällande, att en sammanjemkning skulle ske på det sätt,

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rätte-gångsbalken. (Forts.)

att den ena kammaren skulle gifva efter i allt, som den andra ville hafva på annat sätt, så blefve det icke en sammanjemkning, utan det blefve ensidig eftergift. Sammanjemkning är *ömsesidig* eftergift. Jemför jag då de eftergifter, som ifrågasatts å den ena och å den andra sidan, så kan jag icke finna annat, än att detta sammanjemknings-förslag är lojalt. Det synes mig, som om man icke kan påstå, att de eftergifter, som Andra Kammaren gjort, vare sig i antal eller uti vigt, äro underlägsna dem, som man ifrågasätter, att Första Kammaren nu skall göra.

Jag är emellertid den förste att medgifva, att man icke får bedöma denna sak rent aritmetiskt och blott räkna efter, huruvida den ena sidans eftergifter äro större eller flera än den andras, utan man måste naturligtvis så till vida pröfva hvarje fråga för sig, att man ser till, huruvida man i någon punkt begär någonting, som i och för sig är orimligt, oantagligt. Detta anse reservanterna vara förhållandet med två punkter. Dessa båda punkter äro följande. I 5 § har Andra Kammaren önskat utesluta ett stadgande, som Första Kammaren beslutat, nemligen att muntlig ansökning om stämning icke skall komma i fråga i annat fall, än när den, som begär stämningen, icke kan skrifva och är medellös. Detta var enligt min mening ett godt beslut. Genom Andra Kammarens beslut skulle detta stadgande försvinna. Jag anser detta *icke* vara lyckligt, men jag tror likväl, att det är omöjligt att ensamt på denna grund säga, att hela sammanjemkningsförslaget är oantagligt. Ty hvad är det, som genom Andra Kammarens beslut skulle blifva fastslaget? Jo, man vill endast bibehålla det, som nu gäller. Andra Kammaren vill icke, att stämning i regel skall begäras muntligen, utan vill endast bibehålla samma tysta möjlighet dertill, som nu finnes.

Den andra punkten — och den är vida vigtigare — är den, som herr Hasselrot nyss berörde, 32 §. Frågan är denna: Skall stämning, som icke delgifvits inom rätt tid från inställelsen, alldeles ogillas, eller skall saken kunna uppskjutas så, att svaranden får sin stämningstid, och rättegången sålunda kan fortgå? Jag var, då ärendet förra gången var före, af motsatt mening med herr Hasselrot i denna punkt, och jag skall nu äfven å min sida be att få framlägga skälen för min mening.

Herr Hasselrot och reservanterna vilja, att, när stämningstiden icke blifvit iakttagen, stämningen skall vara ogill. Hvad innebär nu detta, hvad medför det för följder? I de flesta fall medför det ingen annan följd, än att käranden måste taga ut ny stämning och delgifva den på nytt. Hela fördelen är sålunda den, att man får två stämningar, två delgifningar, ökadt besvär och ökade kostnader. Skulle någon ha fördel häraf, så skulle det då vara stämningsutfärdare och de, som delgifva stämningar. Ingen annan, så vidt jag kan förstå.

Men så säger man — det har äfven nu berörts af herr Hasselrot — det finnes vissa fall, då detta kommer i kollision med stadganden om preskription eller preklusion. Det finnes fall, der lagen säger, att en talan skall anhängiggöras inom viss tid eller är den förlorad. I allmänhet innebära dylika stadganden blott, att stämningen skall delgifvas före en viss tid. Hvad skulle nu blifva följden, om herr

Hasselrots mening blefve gällande? En svarande, som lyckats undandraga sig delgifvandet af stämningen inom rätta tiden skulle, vara säker och icke behöfva ingå i rättegång. Käranden vore förlustig sin rätt. Låtom oss dock komma i håg, att käranden, när stämningen uttogs, hade full frihet att begära stämning till en aflägsen tidpunkt, att få målets handläggning utsatt långt fram i tiden, att svaranden icke har någon rätt att sätta sig deremot och säga, att han hellre vill svara förut och icke vid detta senare tillfälle. Käranden *kan* alltid begära, att målet skall utsättas till ett rättegångstillfälle så långt fram i tiden, att han under alla förhållanden hinner delgifva stämningen i rätt tid. Jag vill anföra ett exempel. Om en stämning skall uttagas före utgången af år 1899, så har en kärande tillfälle att begära målets handläggning utsatt t. ex. till den 1 juli år 1900. Han begär det i stället utsatt redan till den 1 februari, derför att han tror och räknar på, att han till denna tid skall hinna behörigen delgifva stämningen. Finnes det då skäl för, att svaranden skall vara fri, om det visar sig, att käranden i detta afseende missräknat sig, så att han icke hunnit delgifva stämningen tillräckligt lång tid före den 1 februari? Skall han då icke kunna begära, att målet framflyttas till en senare tidpunkt, t. ex. 1 mars? Hvarför skall käranden i detta fall ställas så illa, när han från början kunde begära att få målet utsatt till en ännu senare dag? Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på, att denna missräkning å kärandens sida *kan* bero på åtgöranden af svaranden sjelf. Det kan ju hända, att käranden anser svarandeparten vara lätt tillgänglig och derför begär att få målet utsatt till en tidig dag; men så försvinner svaranden — han far t. ex. utomlands — och kan icke anträffas. I stället för att stämningstiden skulle varit åtta eller fjorton dagar, så inträder nu bestämmelsen i 9 och 10 §§ — stämningstiden blir 120 dagar! Käranden förlorar sålunda sin sak endast derför, att svaranden kanske afsigtligt håller sig undan. Kan detta väl kallas lyckligt och tillfredsställande? För mig åtminstone synes det vara något helt annat.

Sammanjemkningsförslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Men så komma vi till några andra fall, der lagen ej bestämt preskriptionen så, att stämning skall uttagas inom viss tid, utan så, att *talan skall utföras* inom viss tid. Sådana fall finnas i lagen, men endast till ett obetydligt antal, såvidt jag känner, endast två eller tre. För sådana fall är, efter min uppfattning, icke denna lag tillämplig; ty der är förlusten af talan fäst dervid, att saken icke senast vid ett gifvet rättegångstillfälle behandlas, och icke dervid, att stämningen icke blifvit uttagen inom stadgad tid.

Jag hoppas visst icke, att med hvad jag yttrat kunna öfvertyga mina motståndare. Jag respekterar fullkomligt deras uppfattning och utgifver icke min för att vara den enda rigtiga. Men vågar man icke ändå påstå, att, när skäl kunna anföras för den uppfattning, som i förevarande paragraf tagit sig uttryck — samma uppfattning, som fans i Kongl. Maj:ts proposition och af högsta domstolen lemnades oklandrad, som lagutskottet har gillat och Andra Kammaren omfattat — kan man icke då våga påstå, att denna uppfattning icke kan vara så origtig, så omöjlig, att en derpå grundad bestämmelse behöfver utgöra hinder för sammanjemkningsförslagets antagande?

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört, inser jag icke annat, än att detta sammanjemkningsförslag i den form, utskottet här framlagt det, är fullt acceptabelt, hvarför jag tillåter mig att dertill yrka bifall.

Herr Unger: Den siste högt ärade talaren började sitt anförande med att förklara, att det här hufvudsakligen vore fråga om att åstadkomma en sammanjemkning. Sedermera medgaf han dock, att vi äfven hade att se till, huruvida lagen blefve tillfredsställande. För sin del anser ju också den ärade talaren det nu föreliggande förslaget vara mycket tillfredsställande.

Han började med att tala om sådana mål, uti hvilka det icke vore fråga om preskription, och förklarade, att käranden skulle tillfogas lidande, om han ej finge sin stämning upptagen, för den händelse delgifningen skett för sent, ty han skulle då nödgas att stämma om igen, och detta skulle vålla kostnader och tidsutdrägt samt medföra vinst endast för den, som skulle utfärda stämningen. Jag skall dock bedja den högt ärade talaren vara god och bemärka, att lösen för protokollsutdrag och dess delgifning icke medför mindre kostnad än ny stämning; tidsutdrägten blir äfven i båda fallen densamma.

Den ärade talaren erinrade derefter äfven, hurusom i andra fall, då viss preskriptionstid vore föreskrifven, det skulle vara bra hårdt för käranden, om han ej hunne att stämma inom föreskrifven tid. Denna hårdhet kan dock anföras äfven beträffande det fall, då man icke lyckas få reda på domaren, så att man kan erlägga vad i rätt tid, och detsamma kan andragas med afseende på all rätt, som går förlorad derigenom, att man försummar att iakttaga laga former.

Slutligen talades äfven om de fall, då lagen säger, att saken skall stämmas in och fullföljas på nästa ting, hvilket blifvit bestämdt i vederpartens intresse. I ett af dessa fall vore fråga om att söka återvinning, då käranden vunnit saken och fått tredskodom, och ett annat fall afsåge, när käranden försummat sin talan samt finge stämma om igen och fullfölja sin talan vid nästa ting, vid äfventyr att svaranden blefve för hans käromål fri. Denna bestämmelse är träffad, för att svaranden icke skall blifva onödigt trakasserad och för att saken en gång skall blifva slut. Nu förmenar emellertid justitierådet Afzelius, att denna lag icke skulle hafva tillämpning på dessa fall. Jag kan dock för min del icke se, att ordalagen gifva anledning till annan tolkning, än att lagen skall vara tillämplig äfven i förevarande fall. Den ärade talaren menar visst, att den icke skulle vara tillämplig, derför att det står, att talan skall *fullföljas*, men den fullföljes ju ock, då stämningen är för sent delgifven. Jag skulle vilja vädja till den ärade talaren sjelf, om han verkligen anser, att ordalagen uti lagen kunna gifva anledning till en sådan tolkning, som han väl knappast sjelf vill försvara.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Afzelius: Jag skall endast be att få nämna ett par ord i afseende på den här åberopade jemförelsen mellan att iakttaga tiden för vad eller för revision å ena sidan och stämningstid å den andra.

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Härvidlag råder den stora skilnaden, att parten i förra fallet *icke* har rätt att välja mellan olika tider, utan att vad måste erläggas och revisionsskilling ingifvas sist på en alldeles bestämd dag, under det att man åter i förevarande fall kan välja mellan att få målet utsatt t. ex. till 1 januari, 1 februari, 1 mars o. s. v., blott man *tager ut* stämningen och *delger den* inom viss tid. Hvad jag yrkat i den materiella rättens intresse är ju det, att käranden icke skall blifva sämre ställd derför, att han har begagnat sin valfrihet och valt den 1 februari i stället för den 1 mars. Det är den stora skilnaden emellan dessa fall, att det finnes valfrihet i det ena, men icke i det andra.

Herr Hasselrot: I motsats till den siste ärade talaren tror jag för min del, att jemförelsen angående revisionsskilling och erläggande af vad går för sig i detta sammanhang. Det är nemligen så, att lika visst som revisionsskilling skall erläggas på viss dag, lika visst skall stämning inom viss dag delgifvas, och det är derpå hela frågan hänger. Att man sedan kan begära att få målet utsatt till en tidigare eller en senare dag, är en bisak, som härvidlag icke har någon verklig betydelse. Jag ber äfven att få upprepa hvad den näst föregående talaren yttrat angående den ökade kostnad, som talaren på stockholmsbänken trodde skulle åsamkas käranden derigenom, att han nödgades taga ut ny stämning i stället för att helt enkelt få målet uppskjutet. För ny stämning uppbäres ju endast två kronor, då deremot ett protokollsutdrag i allmänhet kostar minst tre kronor. Uppskofvet blir ju i båda fallen detsamma.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att påminna om en punkt i Kongl. Maj:ts förslag, hvilken i redaktionelt hänseende synes mig vara mindre tillfredsställande. Det står nemligen, att målet skall utsättas till annan dag »sålunda, att svaranden den honom tillkommande stämningstid tillgodonjuter». Jag vågar nu uttala den uppfattning, att stämningstid icke kan finnas, efter det att stämning är delgifven. Detta är på sätt och vis en småsak, men det synes mig dock vara äfventyrligt att antaga en formulering, som strider emot vanligt språkbruk, och såvidt jag kan förstå, kan man icke tala om någon vidare stämningstid, sedan stämning delgifvits, men väl om tid, som motsvarar laga stämningstid.

Förhållandet är, som den förste ärade talaren sade, att man skall göra sammanjemkning och icke eftergifter. Ja, det visar sig bäst, huru olika uppfattning och huru olika syn på tingen man får, allt efter den olika ståndpunkt i sakligt hänseende, man intager. Efter min uppfattning innebär detta sammanjemkningsförslag den fordran, att vår kammare skall göra eftergifter i snart sagdt allting, och man tänker icke alls på att dela lika mellan båda kamrarne, utan fordrar blott eftergifter af den Första Kammaren.

Jag tror för öfrigt, att vinsten af detta lagförslags antagande icke är så stor, att man, för att ernå denna vinst, bör eftergifva den ställning, Första Kammaren förut intagit, i all synnerhet som utsigten att derefter få en verklig sammanjemkning till stånd icke bör anses vara förfallen.

Sammanjemkningsförslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken.

Herr af Burén: Då icke några andra än jurister yttrat sig i denna fråga, torde det kanske vara skäl, att någon, som icke är lagkarl, uttalar sin mening i föreliggande ämne. Jag har den uppfattning, att det föreliggande förslaget är till fördel och nytta för de rättssökande, och vill derför med min röst bidraga till förslagets framgång.

(Fors.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Hasselrot*, att kammaren skulle bifalla det förslag, som innefattades i punkten 1 af hans vid memorialet fogade reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det af herr Hasselrot framstälda förslaget vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemstält i punkten 2 af sitt memorial n:o 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det förslag, som innefattas i punkten 1 af herr Hasselrots vid memorialet fogade reservation.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 35.

Punkterna 3—5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan i afseende å 5 § af det ifrågavarande lagförslaget.

Herr Hasselrot: Enligt mitt förmenande innehåller denna paragref en af de vigtigaste bestämmelser, som finnas i nu föreliggande lagförslag, och då jag, för min del, anser den formulering, som lagutskottet gifvit åt densamma, icke vara tillfredsställande, så tillåter jag mig yrka, att Första Kammaren vidhåller sitt i denna del förut fattade beslut.

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Såsom kammaren behagade finna, uttalar lagutskottet i sin motivering den uppfattning, att den nuvarande lagen skulle vara sådan, att man skulle få begära stämning vare sig muntligen eller skriftligen och att sålunda käranden i detta fall hade valfrihet. Min uppfattning är icke alldeles denna, och med anledning deraf har jag också reserverat mig emot utskottets motivering. Nuvarande lagbestämmelse är: »vill man till annan kära; då eger domaren gifva skriftlig stämning; och nämne han deri käranden och saken, så ock å hvad ort och dag den bör till svars komma som stämd är». Det synes mig, att denna bestämmelse bör så tolkas, och den har äfven så tolkats, att domaren dervidlag haft en viss frihet att pröfva, huruvida ansökning om stämning bör muntligen eller skriftligen göras. Äfven om min uppfattning i detta fall är origtig, och jag säger som den ärade talaren på stockholmsbänken, att man vid tolkning af lag sällan kan med visshet säga, om en uppfattning är rigtig eller origtig, så vågar jag dock påstå, att om också hittills valfriheten i fråga om muntlig eller skriftlig stämning varit obegränsad, så synes det mig vara en anakronism att fixera en sådan bestämmelse, som kanske var lämplig år 1734, i en lag, som skall börja att tillämpas år 1900.

I vårt land, der skrifkunnigheten står främst i hela verlden, bör man väl icke i en lag, som skall utgöra början och grundval till en ny rättegångsordning, fixera den muntliga stämningen, såsom varande den, som i regel skall kunna användas. Jag tror detta vara synnerligen origtigt, och högsta domstolen gjorde också anmärkning emot detta och föreslog just den bestämmelse, som är af Första Kammaren beslutad. Förra gången godkändes här i kammaren, att rätten till muntlig stämning skulle inskränkas till dem, som voro fattiga och icke kunna skrifva. I vårt land kan den, som icke är fattig, med största lätthet få en stämning skrifven, utan att han behöfver anlita domaren. Nu vill jag säga, att hittills har icke detta muntliga stämningssätt användts i någon väsentligare mån. Men kommer denna bestämmelse in i den nya lagen och blir en parternas rättighet, så är det min öfvertygelse, att de flesta skola komma att begagna sig af denna rätt. Nu säga visserligen mina motståndare, att det icke blir annorlunda än hittills. De tro och hoppas, att parterna sjelfva skola skrifva sina stämningar nu som förr. På denna tro vågar jag, för min del, ingenting bygga med den erfarenhet, jag har om vårt folk. Får man veta, att man får sina stämningar gratis skrifna, så kommer man nog att begagna sig deraf. Särskildt komma i de domsagor, der domarena äro kända såsom vänliga och tillmötesgående mot allmänheten, domarena att få skrifva alla stämningar. Men jag vågar på det bestämdaste försäkra, att det icke är det besvär, som häraf följer, som jag fäster mig vid. Den, som känner de förhållanden, hvari en landtdomare står till folket, vet också, att de timmar om dagen äro många, som domaren i regel använder för att gifva allmänheten råd och upplysningar. Och om detta arbete äfven i ej obetydlig mån ökades genom skrifning af stämningar, så skulle detta ej vara så farligt. Men den domare, som har uppsatt en stämning, kommer lätteligen i en synnerligen äfventyrlig och obehaglig ställning vid målets handläggning, hvilket jag för min del ytterst ogerna vill under-

Sammanjemkningsförslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

kasta mig. Ett faktum är, att man nästan aldrig hör en kärande, som kan utreda sin sak rigtigt. Han ser den ganska ensidigt, och med bästa vilja i verlden ser han den icke från svarandens ståndpunkt. Detta gör, att stämningen ofta blir origtigt affattad, och förutsättningarna blifva origtiga och ofullständiga, då käranden icke kan eller vill reda ut, huru det verkligen förhåller sig. Men, säger man, det gör ju ingenting, han får skylla sig sjelf; han har ju sjelf varit vållande dertill. — Jo, det gör, enligt mitt förmenande, högst betydligt vid målets handläggning. Skulle det visa sig, att yrkandena i stämningen äro felaktiga eller ofullständiga i ett eller annat fall, så säger säkerligen käranden: »det har häradshöfdingen skrifvit, ej menade jag det». För domaren, som handlägger målet, blir förhållandet ytterst obehagligt; på honom faller alltid åtminstone skenet af ett misstag. Det kan ej vara rätt att försätta domaren i en sådan ställning; han bör stå öfver parterna, alldeles opartisk och utan det minsta sken af att ha hjelpt eller skadat den ena eller den andra parten. Jag tror icke, att det finnes någon enda underdomare i denna kammare, som icke känner den mycket allvarsamma betydelsen af denna fråga för hans ställning och verksamhet.

Den, som à tout prix vill hafva fram denna lag, bryr sig emellertid icke om de olägenheter, i hvilka vi underdomare komma; det få vi finna oss uti, säger man, endast man får fram lagen. Jag tillåter mig dock säga, att så vigtigt är det icke att få fram denna söndertrasade lag under nuvarande förhållanden, att man icke utan eftergifter gerna kan hålla på, hvad som är erkändt rigtigt. Äfven våra motståndare erkänna ju, att hvad kammaren förra gången beslöt är bättre, än hvad nu föreslås att antaga.

Jag tillåter mig hemställa, att Första Kammaren behagade vidhålla sitt förut fattade beslut.

Herr Leman: Emot den auktoritet, som tillkommer lagutskottets ordförande, skall jag tillåta mig anföra en annan auktoritet, nemligen nya lagberedningen, som i fråga om stämningsansökning yttrar: »för närvarande möter ej i lag något hinder för kärandepart att göra denna framställning *muntligen*». Jag kan för öfrigt åberopa en här närvarande landtdomare, som meddelat mig, att han utfärdat hundratals muntliga stämningar. Genom den lydelse, som i sammanjemkningsförslaget gifvits åt 5 §, ändras intet i nu gällande bestämmelser. Den uttalade farhågan för en plötslig omhvälfning i gällande lag är alltså fullständigt grundlös.

Mot den framstälda anmärkningen, att i ett land, der skrifkunnigheten är så stor som i Sverige, den ifrågasatta bestämmelsen icke vore behöflig, får jag erinra, att hänsyn måste tagas icke till den rent mekaniska skrifkunnigheten att skrifva bokstäfver och ord, utan till den bristande förmågan hos käranden att kunna uppsätta en stämningsansökan. De stämningar, som af domarena uppsättas, pläga för öfrigt vara de mest kortfattade, man kan tänka sig. De upptaga vanligtvis ingenting annat än domstolen, svaranden samt saken, och hvar och en, som sett dylika stämningar, torde kunna vitsorda, att de omfatta endast några få rader. Formuläret lyder som oftast så här: »Den och

den stämmes till den och den domstolen för att genmäla den och dens påstående om utfående af så och så mycket», eller dylikt. Jag tror, att herrar landtdomare i denna sak alldeles för mycket uppjagat sin fantasi. Vid en lugnare pröfning af förhållandena torde äfven de komma att inse, att det gamla kommer att orubbadt qvarstå, samt att i utskottets förslag, till hvilket jag yrkar bifall, intet nytt blifvit ifrågasatt.

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Herr Rudebeck: Jag kan icke neka till, att det är obehagligt för en landtdomare att yttra sig i denna fråga. Af föregående talare har det med större eller mindre tydlighet antydts, att frågan berör domarens privata intresse med afseende å dels honom tillkommande sportler, dels hans större eller mindre besvär vid utfärdande af stämningar. Jag skulle fördenskull helst afstå från talan, men då jag i det ämne, föreliggande lagförslag berör, har och bör hafva någon erfarenhet, tycker jag å andra sidan mig vara skyldig min ställning såsom domare och det intresse, jag i denna egenskap bör hafva för den rättsökande allmänhetens fördelar, att säga ofördytbart min mening, äfven med risk att mina skäl misstydas.

Den siste ärade talaren yttrade, att det var en uppjagad fantasi hos landtdomarena, då de föreställde sig, att med det nu föreslagna stadgandet afsevärda svårigheter skulle vid tillämpningen uppstå. Jag tror icke detta beror på någon uppjagad fantasi. Jag tror tvärtom, att landtdomare med längre tids erfarenhet ovilkorligen skola finna grundade skäl för den mening, att det förslag till nu förevarande paragrafs lydelse, som antogs af Första Kammaren förra gången denna fråga var före, har ett högst väsentligt företräde framför lydelsen i det nu framlagda sammanjemkningsförslaget.

Det är sant, att redan nu förekommer någon gång begäran, att domaren skall skrifva ansökan till stämningar, och ingen domare lärer väl vara så ogen, att, i obetydliga mål och då parten är fattig, han vägrar att härutinnan tillmötesgå; derom torde icke skäl till tvifvel förefinnas.

Men i vidlyftiga mål är förhållandet annorlunda, och den föregående talarens påstående, att det är så ofantligt enkelt att skrifva en stämningsansökning, måste betydligt modifieras. Jag skall taga ett exempel från min domsaga. Målet rörde en tvist angående afverkning af skog. Tvisten berodde på olika meningar angående råskilnaden. Flere landtmätare hade efter undersökning å marken kommit till skilda resultat angående råliniens rätta sträckning. Om domaren då på kärandepartens begäran om stämning varit skyldig uppsätta särskild ansökning, hade han måst taga del af partens alla handlingar i saken och, såvidt möjligt var, af dem och af partens egna uppgifter bilda sig en uppfattning om målet, innan han uppsatte ansökningen och meddelade stämningsresolutionen. Emellertid befans, då målet förekom vid domstolen och svaranden yttrat sig i saken, att sakförhållandet, sådant det i ansökningen framställdes, var alldeles origtigt. På svarandens framhållande häraf hade käranden för visso då åberopat, att häradshöfdingen skrifvit stämningsansökningen. Det exempel, jag nu gifvit, öfverensstämmer med ett förhållande i verkligheten, der en af rättens

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

ledamöter, en mycket ansedd och dugande man, var den, som skrifvit stämningsansökningen och dervid blifvit vilseledd af kärandens uppgifter, och fann han sig skyldig meddela, huru vid ansökningens uppsättande tillgått, enär han kände det obehagligt att hafva uppsatt denna vilseledande ansökning.

Ett liknande förhållande kan inträffa för domaren, och att emot honom i sittande rätt, låt vara utan fog, den anmärkning kan förekomma, att han framstält partens talan på orätt sätt, är enligt min mening högst ofördelaktigt med hänsyn till domarens ställning.

Jag vill härmed visa, att de betänkligheter, jag hyser mot ovilkorlig skyldighet för domaren att, när helst så fordras, uppsätta ansökning om stämning, icke »bero på en uppjagad fantasi».

Dessutom kan jag icke underlåta att uttala den uppfattning, att domaren bör från första början, om jag så må uttrycka mig, stå utom målet. Han bör icke taga någon befattning dermed förr än han kommer i domstolen och der genom utredning får sätta sig in uti såväl den ena som den andra partens förhållande till saken. Han bör icke vara den, som uppsätter den handling, hvarpå den ena parten stödjer sin rätt, och hvilken handling utgör grunden för en blifvande rättegång, och domarenas skyldighet med afseende å stämnings utfärdande torde enligt min mening inskränkas till utfärdande af stämningsresolutionen, d. v. s. föreläggandet för svaranden att vid rätten komma tillstädes och svara. Uppsättandet af en ansökning om stämning i en vigtig och invecklad sak kräfver ett arbete, som tillhör en sakförare, men icke den, som skall döma i saken. Har domaren uppsatt stämningsansökningen i ett dylikt mål, befarar lätt svaranden, att domaren icke är fullkomligt fri från förutfattad mening, då han vid domstolen företager målet.

I obetydliga mål blir förhållandet annorlunda, och i det stadgande, som kammaren en gång antagit, finnes föreskrifvet, att stämningsansöknings uppsättande af domaren ej kan fordras i andra fall, än då en kärande, som är medellös, förklarar sig ej kunna sjelf uppsätta ansökningen. I större och mera betydande mål förekommer det sällan, om ens någonsin, att parten är så medellös, att han ej har tillgång att anlita skrifbiträde mot särskild ersättning.

För min del anser jag denna bestämmelse vara af synnerligen stor vigt och betydelse, och jag kan derför icke annat än instämma i hvad lagutskottets ordförande yrkade, nemligen att paragrafen måtte få den lydelse, som den fick, då kammaren förra gången beslöt i denna fråga.

Herr Trygger: Min ståndpunkt vis-à-vis detta förslag är ju bekant på grund af mitt yttrande, då förslaget första gången här var före. Emellertid, då kammaren beslöt den gången att antaga lagen med vissa modifikationer, ansåg jag min skyldighet i utskottet vara att försöka sammanjemka de båda kamrarnes beslut. Det har jag nu gjort i det sammanjemkningsförslag, som här föreligger, och som utskottets majoritet varit med om. Jag kan icke tänka mig möjligheten af att, när kammaren har jemkat i så många andra punkter, detta lagförslag skulle falla på den punkt, som nu är i fråga, der förslaget endast återgifver den gällande rätten. Det förefaller mig åtminstone

bra egendomligt, att, när kamrarne i alla vigtigare punkter kunnat komma öfverens, Första Kammaren icke skulle kunna gifva med sig i denna punkt, der den föreslagna lagen endast återgifver den gamla.

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Ett faktum är det nemligen, som icke af någon med skäl kan bestridas, att enligt gällande rätt man såväl skriftligen som muntligen kan begära stämning. Och det gäller icke blott i fråga om stämningar, utan när helst det i lagen icke finnes stadgadt, om formen för en ansökan skall vara skriftlig eller muntlig, kan man välja hvilkendera som helst. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att i utsökningslagen finnas åtskilliga stadganden om ansökningar. Ibland står det, att de skola göras skriftligen, men stundom finnes ingenting bestämdt, och det betyder, att man då kan välja hvilkendera formen som helst, den muntliga eller den skriftliga, för sin ansökan. Så är det också med afseende å stämningsansökan. För min del skall jag långt ifrån sörja, om hela förslaget faller, ty jag anser det icke vara af den beskaffenhet, att det bör blifva lag, men att det skall falla på denna punkt, det anser jag icke rimligt.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Hasselrot: Endast ett par ord med anledning af hvad den föregående talaren yttrade.

Han påstod alldeles definitivt och bestämdt, att det föreslagna lagstadgandet är öfverensstämmande med nu gällande rätt. Jag tog mig friheten, då jag förut hade ordet, yttra, att detta icke var min uppfattning, och jag tillåter mig vidhålla detta. Olika uppfattningar kunna finnas härom, men min uppfattning — och fleres med mig — är, att det är en verklig förändring i den gällande rätten, som här är ifrågasatt.

Herr Alin: Jag har aldrig förut gjort mig skyldig till att yttra mig i en lagstiftningsfråga af denna beskaffenhet, och derför torde det ursäktas mig, om jag nu gör det, så mycket hellre som ju hvarje ledamot af kammaren har sin del i ansvaret för de beslut, som fattas.

Jag ber, med anledning af hvad den näst föregående talaren yttrade om det nu ifrågavarande förslaget såsom en produkt af sammanjemkning, att få säga, att det är visserligen sant, att det är utskottets skyldighet att »söka att de olika meningarne, så vidt möjligt är, sammanjemka»; men deraf följer, enligt mitt förmenande, alldeles icke att man, derför att man enligt sin skyldighet i utskottet gjort hvad man kunnat för att få ett sammanjemkningsförslag till stånd, skall vara bunden i realiteten, då frågan kommer till afgörande i kammaren, och ännu mera fri är naturligtvis kammarens ställning.

Jag vill för öfrigt med afseende på denna sak helt kort säga, att det är så många olika meningar och åsigter, som framträdt under denna frågas behandling, under den förberedande behandlingen, i utskottet, i kamrarne, mellan kamrarne, vid sammanjemkningen och nu slutligen här vid afgörandet, att jag åtminstone för min del icke är på något sätt mogen för att afgöra denna sak, och jag undrar, om icke detsamma kan sägas om flere i kammaren. Jag tror icke heller, att det skulle vålla någon synnerlig skada, i fall man finge vänta på denna reform ett år, hvar-

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

emot det kanske vore nyttigt, att de olika meningarne finge tid att komma hvarandra närmare.

Jag tager mig friheten att i likhet med utskottets ordförande yrka, att kammaren måtte vidhålla sitt förra beslut.

Herr Hedenstierna: Jag står bland reservanterna och anser mig derför skyldig att här yttra några ord.

Då man skall skrifva en ny lag, är det väl icke vanligt, att man håller på det gamla, utan man söker så vidt möjligt fastslå den praxis, som under en längre följd af år så småningom utvecklat sig och som icke har oskäl med sig. Denna praxis, att stämningsansökningen öfvergått från att vara muntlig till skriftlig, har utvecklats under de 170 år, som förflutit sedan 1734 års lag skrefs. Vi veta alla, att när 1734 års lag tillkom, var förmågan att på papperet fästa sina tankar icke synnerligen utvecklad i vårt land. Det var då naturligt, att den muntliga stämningsansökningen hufvudsakligen skulle förekomma, och att domaren måste hjelpa parterna att få sina yrkanden nedskrifna. Men snart nöjde sig icke allmänheten med de kort affattade stämningarna, som blott innehöllo yrkandena och icke lemnade svaranden någon närmare upplysning hvad han skulle svara på, när han kom inför domstolen. Detta sätt har derför öfvergifvits, och den skriftliga stämningsansökningen blifvit regel. Jag har nu sysslat med domarevärf i 40 år — deraf 20 såsom ordinarie domare — men under hela denna tid har jag icke författat 50 stämningsansökningar, och dock är jag i min domsaga ensam stämningsutfärdare med biträde af länsmännen. Jag har nemligen icke begagnat mig af min rätt att förordna andra personer härtill.

Det bör göras klart, att domaren icke ens till skenet får verkställa något arbete, som kan anses innebära något som är till fördel för endast den ena parten. Från svarandens synpunkt blifver domaren på sätt och vis ett rättegångsbiträde åt käranden, om han, på grund af muntliga uppgifter eller till och med de skriftliga handlingar, som kunna af käranden ensidigt åberopas, författar den stämning, som skall ligga till grund för käromålet, och den fruktan kommer ofta att uttalas, att domaren i förtid satt sig in i kärandens uppfattning och fått en förutfattad origtig mening. Olämpligheten af detta har redan framhållits af annan talare, och jag kan icke underlåta att instämma häri. Litet hvar kan tänka sig, i hvilken ställning domaren kommer, om han skrifver stämningen och sätter sitt namn derunder, men sedan, på grund af helt andra sakförhållanden, som komma i dagen, nödgas förklara, att allt hvad han i den grundläggande stämningen skrifvit är origtigt. Hvilket anseende hos den stora allmänheten skall en domare få, som skrifver den ena dagen ett och den andra dagen ett annat? Jag påstår, att det är orätt att sätta domaren i en sådan ställning. Nu kan man ju säga, att domaren icke behöfver sätta sig in i fakta för att skrifva en stämning, utan att stämningen kan i korthet lyda så, att på ansökning af den eller den stämmes den eller den med yrkande att utgifva så eller så mycket eller dylikt. Men om stämningen icke innehåller mera än detta, så kan svarandeparten icke för sin beredelse till svaromål vara nöjd med blott stämningstid: han får ju icke

Sammanjemknings-förslag i fråga om ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

veta, hvarpå kärandens anspråk grunda sig, och har icke haft tid att bereda sig att behörigen utföra sin talan. Derför måste grunden klart angifvas i stämningen, och detta torde icke möta några svårigheter, då allmänheten numera lätt kan få sina stämningsansökningar skrifna. Det finnes nemligen icke någon trakt i vårt land, der det icke är god tillgång på fullt sakkunniga personer, som mot en ringa ersättning skrifva stämningsansökningar. Vid sådant förhållande kan jag icke finna något skäl för att, när man stiftar en ny lag, bibehålla de principer, som voro gällande år 1734, och dermed förbundna olägenheter endast af hänsyn till andras uppfattning.

Jag yrkar bifall till reservationen och afslag å utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverlägning yttrade herr talmannen, att derunder yrkats dels bifall till utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan i afseende å 5 § af det ifrågavarande lagförslaget, dels ock att kammaren, med afslag å samma hemställan, skulle vidhålla sitt förut fattade beslut angående paragrafens lydelse.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet i punkten 6 af memorialet n:o 62 hemstält i afseende å 5 § af det ifrågavarande lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och vidhåller sitt förut fattade beslut angående paragrafens lydelse.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 42.

Utskottets hemställan i afseende å 35 § af det ifrågavarande lagförslaget.

Bifölls.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 38 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om valrätt till Riksdagens Andra Kammare.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 14, i anledning af väckta motioner, afseende förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för valrätt till Riksdagens Andra Kammare.

Herr Wieselgren: Då förra året våra tidningar meddelade oss, att en petition, undertecknad af 400,000 personer, hade framburits till Konungen i syfte att föreslå Kongl. Maj:t att för Riksdagen framlägga förslag om ändrad rösträtt, så mottogs denna underrättelse af allmänheten på ett sätt, som väl kunde synas icke stå i något rigtigt förhållande till denna s. k. »storartade opinionsyttring» och som ju borde hafva fordrats af de 400,000 namnen och hästlassen af papper. Hvad var det, som gjorde, att man skänkte så liten uppmärksamhet åt denna opinionsyttring? För min del har jag gjort mig denna fråga; och på frågan har jag gifvit mig det svaret, att anledningen till den likgiltighet, som allmänheten visat för denna petition, ligger deri, att den var grundad på ett bedrägeri. Den brast i inre sanning; och brist i sanning, det vill säga precis detsamma som »ett lik i lasten»; der det finnes, säger sjömannen, der får man icke en lycklig resa, der når man aldrig fram. På samma sätt gick det med petitionen; man nådde icke målet, derför att den icke var grundad på sanning. Det, som sades i petitionen, var något annat än hvad som var meningen.

När jag sagt detta, är jag skyldig att framlägga bevis, och jag skall göra det. Hela den stora agitationen var grundad på dess upphofsmäns, i deras nu föreliggande motion återljudande påstående om personlighetens betydelse, om den allmänna rösträttens egenskap af att vara en allmänt mensklig rättighet, som borde tillhöra hvarje samhällsmedlem, hvarje personlighet inom samhället. Ja, det der låter ju höra sig — jag tror för min del icke, att så är, men om det varit motionärernas öfvertygelse, så hade denna öfvertygelse likväl kräft beaktande. Men, mina herrar, det var endast ett sken, deras öfvertygelse var icke sådan, och det ser man tydligt och klart deraf, att petitionen icke rigtat sig på någon personlighetens rätt; halfva antalet

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om valrätt till Riksdagens Andra Kammare. (Forts.)

eller litet mera af personligheter inom samhället var alldeles totalt lemnadt derhän; det talades icke om, det begärdes icke, det framhölls icke att *qvinnan* skulle hafva någon rösträtt. Och dock, hon är väl samhällsmedlem så väl som mannen, personlighet så väl som mannen! Då man talar om allmänt menskliga rättigheter — hon är väl menniska så väl som mannen, hon skall väl hafva samma menskliga rättigheter som han! Detta förbiseende visar ju alldeles otvetydigt, att hela den grund, från hvilken petitionärerna utgingo, var icke den rätta grunden, den var ett svepskäl, ett bedrägeri. Om det hade varit rättvisan, man talat för, om det hade varit personlighetens rätt, man velat förfäkta, då skulle man väl icke hafva glömt dessa qvinnor, som t. ex. kunna vara akademiska lärare inom den rättsvetenskapliga fakulteten, som tagit doktorsgrad inom den filosofiska fakulteten, som verka såsom läkare och skriftställare, som sköta undervisningen i både högre och lägre stadier inom samhällets bildningsanstalter, dessa qvinnor, som egnat sig åt köpmansyrket eller andra näringar, som ega och förvalta till och med stora possessioner, ja, som på alla håll inom samhället visa oss, att de äro handlingskraftiga personligheter så väl som männen och som, om man blott gifver dem utrymme, mägta utveckla sig i lika hög grad som männen. Nej, alla dessa lemnar man utom räkningen. Men samhällets väl beror på att den, som hugger dessas ved eller putsar deras skor, får rösträtt! Det är uppenbart, att kälet är ett svepskäl; man måste söka hvad man afser med petitionen på annat håll, och det hållet är mycket lätt att upptäcka. Ty, som vi alla veta, utgör »den bildade klassen» en mycket ringa del, jemförd med den obildade, och den ekonomiskt väl utrustade delen af samhället en ringa del, jemförd med det stora flertalet, som *icke* är ekonomiskt väl utrustadt. När man nu på det anförda sättet häfdar »personlighetens» rätt, så är det alldeles påtagligt, att det dock i grunden *icke* är en fråga om *rätt*, utan om *magt*. Det är fråga om att underklassen, som är numeriskt öfverlägsen, skall göras till öfverklass, och denna till underklass. Det är således helt enkelt en omhvälfning af förhållandena, som man afser att vinna i rättvisans, i menniskorättens namn.

Nu veta vi alla, att det icke är så lätt att komma upp bland de för tillfället magtegandes led. Det kräfver ett svårt och strängt och tidsödande arbete, som alla icke hafva förmåga eller tillfälle att underkasta sig. Samhället behöfver för upprätthållandet och den vidare utvecklingen af samhällsbyggnaden, samhällsorganisationen, som är en produkt af årtusendens sträfvanden, den behöfver, säger jag, taga i anspråk en del af den stora massan, den stora mängden, en del, som särskildt är utbildad härför. Jag ber att man nu icke i detta mitt yttrande söker inlägga den mening, att detta bildningsarbete skulle vara inskränkt till de s. k. obildade klassernas medlemmar. Nej, visst icke; detta bildningsarbete kräfves äfven hvad angår de bildade klasserna, särskildt beträffande de bildade klassernas barn. Ty från början äro vi alla, rika eller fattiga, höga eller låga, lika obildade. Det kräfves ett genomgående och mångårigt arbete för att äfven af den bildade mannens barn göra en bildad man. På alldeles samma vis behöfves det ett mångårigt och sträfsamt arbete för att af den obildade

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om valrätt till Riksdagens Andra Kammare. (Forts.)

mannens barn göra en bildad man. Men i den mån så sker — och vi veta ju, att i vårt lyckliga land alla portar äro öppna för dem, som vilja och kunna gå den vägen — i den mån så sker, har staten, såsom frukt af detta arbete på individerna, en flock, ur hvilken den kan rekrytera sitt behof af personligheter, på hvilkas axlar den i främsta rummet kan lägga samhällets uppgifter med hänsyn till dess fortsatta utveckling. Att nu med ett penndrag införa en sådan ordning som den, att — sedan man väl utfört det arbete, som kräfves för att bilda ifrågavarande krafter, så nödvändiga för ett lyckligt handhafvande af samhällets angelägenheter, säga åt desse: »Nu betyden I intet! Desse andra, som af skilda anledningar icke kunnat eller velat förskaffa sig den nödiga kompetensen, desse andra skola nu ensamt ega magten» — det vore väl det mest orimliga i verlden!

Vill ett samhälle, utan att drifvas af särskild önskan att räcka socialdemokratien medlen i händerna för dess magtsträfvande, vill ett samhälle lemna åt hvar man den rösträtt, hvarom här är fråga, så måste det naturligtvis derförut vidtaga sådana åtgärder, att denna mängd också är personligen kompetent att utöfva de vigtiga funktioner, som med nödvändighet måste af magtinnehafvarne kräfvas. Såsom svensk vill jag med stolthet och glädje säga, att ingen skall våga bestrida, det ju icke vårt land oaflåtligt försökt komma längre och längre fram mot detta mål; *vi* veta hvad *folkbildning* betyder och vi göra hvad vi kunna för att allt vidare främja den. Vi stå ju i detta afseende främst bland de bildade nationerna. I det stycket behöfva vi icke anklaga oss. Men så långt hafva vi ju dock ännu icke hunnit, att den stora mängden i vårt land kan sägas innehafva de kompetensvilkor, som måste kräfvas för den, som skall omhänderhafva samhällets vigtigaste angelägenheter. Det må vara att beklaga — men det är dock något, som jag tror icke rättvisligen må kunna läggas oss till last; det kräfver längre tid och större ansträngningar än hvad vi hittills haft möjlighet att åstadkomma. Vi stå dock främst på vägen ditåt — och det må vara oss beröm nog!

Nu möter man oss med den vanliga anklagelsen: I ären magtinnehafvarne, »beati possidentes». I viljen icke lemna från eder magten, icke ens någon del deraf! För min enskilda del har jag dock icke något emot att vi lemna från oss »*någon del*» af magten. Men jag vill icke vara med om reformer, som blott omkasta förhållandena, som göra »öfverklass» till »underklass», taga magten från dem, som äro hvar i sin mån bildade för att handhafva den, och lägga den till dem, som icke äro det och som derför endast skulle komma i den ställningen, att de finge tjenstgöra såsom verktyg för andras magtutöfning. Men om en sådan reform, som åt de rösträttslöse gåfve en proportionel del af magten, vill jag gerna vara med. Det har förut ansetts, att detta skulle kunna åstadkommas genom en sänkning af strecket. Jag har förut på detta rum talat för en sådan åtgärd. Det var då icke fråga om en stor sänkning deraf — då hade jag ej varit med derom — utan om en mindre; förslag i samma rigtning föreligger ju äfven nu bland reservationerna. Men, såsom herrarne veta, betecknas dylika förslag numera såsom tillhörande en öfvervunnen ståndpunkt. De, som fordra allmän rösträtt, nöja sig icke med mindre!

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om valrätt till Riksdagens Andra Kammare. (Forts.)

De vilja icke ha någon sänkning. Och vill någon icke hafva en gåfva, må man ju utan vidare taga gåfvan tillbaka.

Men är då hvarje utväg stängd för att kunna tillmötesgå deras kraf, som enligt min öfvertygelse böra få icke allt, men något? I en af reservationerna har jag med tillfredsställelse funnit en tankegång, vid hvilken jag gerna dröjt, det är i herr Boëthii reservation. Han säger i denna, att »fördelen med det fria statsskicket är just, att folket i så stor utsträckning som möjligt får medverka till och derigenom blir intresseradt för statsändamålets realiserande». Det är fullkomligt sant; jag instämmer till fullo med honom. Så fortsätter han: »Det låter sig ej förneka, att kroppsarbetarnes klass i vår tid och i vårt land nått en förut okänd utveckling.» Han påpekar vidare, att deras arbetsresultat i hög grad ökats. Han nämner också, »att genom folkskoleväsendet, föreläsningskurser o. d. deras bildningsnivå stigit, nykterhetssträfvandet, fortsätter han, har höjt deras sedliga ståndpunkt; deras föreningsväsende af olika beskaffenhet innebär ett slags sjelfstyrelse, som, äfven den, onekligen kan verka politiskt uppfostrande, och slutligen hafva de djupa lagren börjat få den föreställningen, att de genom det politiska strecket ställas så att säga utom samhället — en uppfattning hvilken, om också oberättigad, är egnad att försvaga den för ett sundt samhällslif så nödvändiga solidaritetskänslan.» Jag anser allt detta vara fullkomligt rigtigt och rätt sagdt; och derför att jag instämmer häri, instämmer jag också i den slutsats, till hvilken han kommer, då han begär, det Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande lämpligheten af att rösträtten vid val till Riksdagens Andra Kammare utsträckes i förbindelse med att sådana bestämmelser gifvas, att denna rösträtt kommer att utöfvas enligt graderad skala, samt att Kongl. Maj:t, sedan en fullständig utredning egt rum så väl angående denna fråga, som ock angående andra förutsättningar och garantier, under hvilka den politiska rösträtten må kunna utsträckas, ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

Till denna reservation ber jag af dessa skäl att få yrka bifall.

Herr Dahlberg: Det var icke från början min mening att yttra mig i denna fråga, men jag kan likväl icke underlåta att fästa uppmärksamhet på en uppgift, som förekommer i utskottets betänkande och som förefaller mig missledande. Utskottet har fäst uppmärksamheten vid att särskildt i de större städerna en del af de nu röstberättigade — och en ganska stor del — uraktlåta att betala sina utskylder i rätt tid, och utskottet drager deraf den slutsatsen, att då så många af de redan nu röstberättigade på detta sätt uraktlåta att fullgöra de skyldigheter, som medföra berättigande att utöfva rösträtt, så är följaktligen icke behofvet för andra så stort att erhålla denna valrätt. Jag ber med anledning häraf få fästa uppmärksamheten på, att det näppeligen är berättigadt att efter förhållanden, som äro rådande i de större städerna — der helt naturligt af flera skäl ett tillfälligt tryck kan hindra rätt många att ordentligt fullgöra sina skyldigheter i detta hänseende —, draga slutsatser, som gälla för hela landet. Jag är för-

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om valrätt till Riksdagens Andra Kammare. (Forts.)

vånad öfver att konstitutionsutskottet velat vid sitt betänkande fästa en dylik argumentation. Jag har erfarenhet från den ort, der jag är boende och der en ganska stor och talrik såväl jordbrukande som arbetsbefolkning är sysselsatt; och vågar påstå, att denna befolkning, äfven i detta afseende mönstergill i allmänhet, mycket ordentligt fullgöra sina skyldigheter till såväl stat som kommun. Jag finner således utskottets argumentation icke blott egendomlig utan äfven vilseledande.

Vid en så glest besatt kammare inser jag likväl, att ett yrkande icke skall leda till något resultat. Jag framställer heller icke något sådant, utan har blott velat anföra detta till protokollet.

Herr Alin: Gent emot den siste ärade talarens yttrande får jag säga, att jag icke rätt fattar, hvad han menar med att konstitutionsutskottet kommit med en vilseledande uppgift. De siffror, som här anförts, äro ovederläggliga, och de slutsatser konstitutionsutskottet dragit deraf synas mig icke vara något att anmärka emot. Det faktum, som anförts, är att på många håll, särskildt inom städerna, det är en mängd, som försumma att begagna sig af den rätt till rösträtt, som de skulle hafva, i det att de icke inbetala de obetydliga belopp af utskylder, som de hafva att betala för att få utöfva denna rösträtt. Detta bevisar ju ovedersägligen, att det stora intresse, som påstås finnas för rösträttens utöfvande, i många fall icke är nog stort för att öfvervinna de små svårigheter, som ställa sig emot rösträttens begagnande. Hvad som kan amärkas mot denna tankegång, har jag svårt att fatta.

Hvad angår den reservation, som framstälts af herr Boëthius och till hvilken yrkande om bifall blifvit gjordt, så föranleder mig detta yrkande att här säga några ord. Hvad som synes mig alldeles gifvet är, att *om* vi skola göra någon ändring i gällande rösträttsbestämmelser i syfte af rösträttens utsträckning, så är det den af herr Boëthius antydda vägen man bör gå och icke den, som anvisas af de andra reservationerna, i det att denna sistnämnda kan, så vidt jag begriper, icke medföra annat än *försämring* af de nuvarande förhållandena. Men tager man en rösträttsutvidgning af den omfattning, som ett dylikt förslag som herr Boëthius' skulle medföra, då kan man ju i sammanhang dermed erhålla sådana garantier, att faran icke skulle blifva alltför stor. Utan att nu vilja närmare inlåta mig på frågan, huruvida man bör slå in på den af herr Boëthius anvisade vägen, vill jag med afseende på hans reservation säga, att jag gerna skulle hafva sett, om argumentationen i slutet deraf hade stått i närmare öfverensstämmelse med argumentationen i dess början, i det att de exempel, som reservanten anfört för att visa, huru systemet skulle tillämpas, äro sådana, att jag icke kan föreställa mig, att, om man skulle stanna vid detta, en sådan utsträckning af rösträtten, som han tänkt sig, skulle kunna tillåtas. Redan detta skulle för mig vara ett afgörande skäl att icke gå med på reservationen, men det finnes äfven andra, och bland dessa är detta ett. En graderad skala på den politiska rösträttens område är i vårt land visserligen icke någon nyhet. Långt derifrån: ända till 1866 valdes ju borgare- och bondeståndets ledamöter med tillämpning af en dylik skala. Och med afseende å den kommu-

nala rösträtten hafva vi fortfarande en graderad skala. Men jag fruktar, att vi efter 1866 i vårt land så vuxit fast vid tanken att vid de val, som här äro i fråga, det skall vara *lika* rösträtt för alla, som deri deltaga, att jag tror, att man behöfver någon tid, innan man öfvervinner denna föreställning så pass mycket, att tiden är mogen att begära en utredning af Kongl. Maj:t på den ifrågavarande basen. Jag tror, att opinionen behöfver beredas i fråga om möjligheten och lämpligheten af att införa ett system, grundadt på införandet af *allmän* rösträtt och upphäfvandet af *lika* rösträtt, hvilket sistnämnda är det *enda* vilkor, hvarunder man skulle kunna tänka sig någon möjlighet att kunna gå in på det förra. Nu kan väl sägas, att en dylik beredelse just skulle vinna genom en officiel utredning. Ja väl, men redan innan en dylik utredning begäres, synes det mig som om allmänna meningen bör vara mera beredd för mottagandet af ett sådant system, än den nu är, ty eljest fruktar jag, att en sådan skrifvelse som den ifrågasatta icke skulle blifva något annat än ett uppslag till en utvidgning af rösträtten, som hade det felet att vara *blott* en utvidgning, och derigenom blefve ett steg på vägen till allmän rösträtt utan nödiga garantier.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om valrätt till Riksdagens Andra Kammare. (Forts.)

Redan på grund af hvad jag nu anfört kan jag icke sluta mig till det yrkande, som den nu ifrågavarande reservationen innehåller, utan hemställer jag om bifall till utskottets framställning.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: På sätt kammaren varit i tillfälle att inhemta af utskottets betänkande, synes deraf, att jag på grund af bruten helsa icke haft tillfälle att fullständigt öfvervara det ifrågavarande ärendets behandling i utskottet. Betänkandet är derför underskrifvet af utskottets vice ordförande, som slutbehandlat ärendet.

Jag skall ej tillåta mig ingå hvarken på den af utskottet anförda motiveringen i dess helhet, eller på försvar för den ena eller den andra punkten deraf, men jag har ansett mig skyldig att hafva bildat mig ett bestämdt omdöme om värdet af de olika förslag, som föreligga, till ändring af nu gällande bestämmelser angående den politiska rösträtten. För mig har dervid ett enda åskådningssätt varit bestämmande och afgörande. Jag har sett och ser frågan på samma sätt, som tillförene en gång vår främste då lefvande statsman i Konungens råd antydt vara hans uppfattning, att nemligen det i vårt land alltjemt fallande värdet af penningen — penningen, hvilken ju är den enda mätaren af medborgerliga rättigheter i vårt statsskick — haft det med sig, att de siffror, som uppställdes 1865, då hade helt andra värden än nu, 1899, och att således redan nu faktiskt en ganska afsevärd utsträckning af rösträtten egt rum, derigenom att strecket till följd af penningens förändrade värde flyttats och tillträdet till att utöfva svenska medborgerliga rättigheter lättats. Jag har ansett att denna lugna, jemnt fortgående och fredliga utveckling är lycklig. Det kan väl knappast falla någon in att med hänsyn till penningvärdets fall nu söka återföra statsskicket till hvad det afsåg, då det infördes, utan hvar och en torde nu inse, att hvad som skett varit till fördel för statsskicket i dess helhet. Då framställer sig frågan: är det icke nog att under nuvarande förhållanden låta den jemna ut-

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om valrätt till Riksdagens Andra Kammare. (Forts.)

vecklingen under ett sådant statsskick, som 1865 infördes, få fortgå och visa sina resultat? Är detta icke bättre än att genom reformer, genom beslut om den eller den hastiga förändringen, den eller den skrankans fall, komma in i ett statsskick, hvilket, på sätt den förste talaren utvecklat, endast skulle innebära ett utbyte af de i statens värf bildade männen mot andra ersättningstrupper, som icke hunnit den mognad, som handhafvandet af statens angelägenheter kräfver. Derför tror jag tiden icke är inne att gå in på, jag vill icke kalla det en revolution, utan en reform, en till äfventyrs allt för hårdt genomförd reform. Nej, låt den lugna, naturliga utvecklingen, som går i den rätta rigtningen och som tillför allt flera till valurnorna, fortgå! Jag föredrager en sådan utveckling framför alla reformer, streckets flyttning eller andra.

Möjligen kan en sådan utväg tillgripas, då den finnes nödig och nyttig, men jag tror, att i detta ögonblick ingen kan bevisa att den är, såsom grundlagen säger, fullt nödig och nyttig. Jag är derför beredd att ansluta mig till utskottets hemställan och yrkar bifall till densamma.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemstält, samt vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr *Boëthius* vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 3 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 15, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser rörande behandlingen af ministeriella ärenden;

n:o 16, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande grundlagsbestämmelser om behandlingen af kommandomål;

n:o 17, i anledning af väckt motion om ändring af § 13 regeringsformen; och

n:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af § 15 regeringsformen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 83, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående arrendefri upplåtelse till Jönköpings läns fångvårdsförening af förra militiebostället $^1/_2$ mantal Långanäs n:o 1 i nämnda län;

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af kronolägenheten Halmstads slottsjord samt en inom Riksdagen i samma ämne väckt motion; och

n:o 85, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 8, i anledning af väckt motion om bemyndigande för riksgäldskontoret att i vissa fall till riksbanken öfverlemna svenska statsobligationer; och

n:o 9, angående anvisande af ersättning till utskottes kansli,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 58, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande lagstiftning om väghållningsbesvärets utgörande.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Punkten 3.

Mom. a).

Ifrågasatta ändringar i lagstiftningen om väghållningsbesvärets utgörande.

Herr Hasselrot: Den mening torde vara temligen allmän i vårt land och särskildt inom Riksdagens båda kamrar, att den nu gällande väglagen tarfvar en omfattande revision, och de förslag i sådan rigtning, som vid föregående riksdagar framkommit, hafva undanskjutits allenast på grund deraf att man först ville vinna en närmare kännedom om väglagens verkningar, innan man skred till en omarbetning af densamma. Tiden har nu synts mig och många andra vara inne för vidtagande af en sådan omarbetning af lagen och, derest förslag härom förelegat, skulle jag för min del visserligen hafva deråt gifvit mitt understöd. Nu föreligga emellertid icke några motioner om en allmän revision af väglagen, utan endast om partiella ändringar deri, och min uppfattning är, att, om vi nu skulle börja göra ändringar i

Ifrågasatta ändringar i lagstiftningen om väghållningsbesvärets utgörande. (Forts.)

vissa delar af denna lag, derigenom skulle undanskjutas den enligt min tanke väl behöfliga revisionen och kanske äfven försvåras dess slutliga verkställande. Det är af sådan anledning, som reservanterna stält sig afvisande gent emot lagutskottets positiva förslag i detta betänkande. Hvad särskildt beträffar det nu föredragna mom. a), så är jag för min personliga del en vän af den förändring, som deri föreslagits, ehuru jag mer än väl vet, att majoritetens uppfattning i denna kammare är en helt annan. Oaktadt denna min personliga mening tillåter jag mig emellertid att på nu anförda grunder yrka afslag å utskottets hemställan i mom. a).

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af förhandlingarna, att beträffande förevarande moment endast yrkats, att hvad utskottet hemstält skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag derå, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Mom. b).

Herr Hasselrot: På de grunder jag anfört vid mom. a) tillåter jag mig att yrka afslag såväl på mom. b) som på mom. c), d), e) och f).

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter utskottets i nu föredragna moment gjorda hemställan afslogs.

Mom. c—f).

Hvad utskottet hemstält afslogs.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse af § 8 i lagen angående köttbesigtning och slagthus den 22 december 1897, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 3 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 60, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förändrade föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom.

Punkten 1.

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

Friherre Klingspor: I motioner, som jag och två ledamöter i Andra Kammaren vid denna riksdag väckt, har, såsom kammaren behagade finna, framstälts det önskningsmål, att genom regeringens försorg måtte för Riksdagen framläggas förslag till en lag, åsyftande mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges lösa egendom. Våra förslag hafva emellertid blifvit af lagutskottet afstyrkta, och jag skall be att få något närmare granska utskottets motivering för detta afstyrkande.

Till en början säger utskottet å sid. 26 i betänkandet, att erfarenheten gifver vid handen, »att de omyndiges tillgångar i regel förvaltas på ett tillfredsställande sätt och att det endast i ganska sällsynta undantagsfall förekommer, att de omyndige genom förmyndarens åtgöranden få vidkännas förlust af eller större minskning uti sina tillgångar». I detta afseende vågar jag dock erinra om, att redan på 1600-talet synnerligen kraftigt framhållits i riksförsamlingen, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att skydda omyndiges tillgångar, hvilket hade till följd, att i slutet af samma århundrade upprättades en förmyndarekammare i Stockholm, hvilken ännu funktionerar. Denna förmyndarekammare afser dock endast omyndige inom Stockholm, hvarför dess inrättande ingalunda kunnat vara till fyllest. Framställningar angående behofvet af ytterligare åtgärder till skydd för omyndiges tillgångar och verksam kontroll å förvaltningen deraf hafva också mångfaldiga gånger blifvit väckta inom Riksdagen, liksom på senare tider vid adelsmötet. Den nuvarande justitieombudsmannen har likaledes i en för en del år sedan utgifven skrift närmare belyst denna fråga och såsom synnerligen trängande framhållit krafvet på skarpare kontroll öfver förmyndarnes förvaltning. Hvad utskottet yttrat torde således icke kunna öfvertyga om att ej något behof skulle förefinnas af åtgärder i det i motionerna angifna syfte.

Vidare yttrar utskottet, att de garantier mot förmyndares missbruk af sin förvaltningsrätt, dem vår lag stadgat, skulle ega, der de rätt användas, en ganska hög grad af effektivitet. Ja väl, men förhållandet är just det, att nu gällande lag i detta afseende icke är sådan, att den kan användas på ett sätt, som åstadkommer effektivitet, och den omständigheten, att utskottet kunnat nyttja uttrycket »der de rätt användas», vittnar bäst om de svårigheter, som här förefinnas. Motionärernas mening har naturligtvis varit, att kontrollen å förmyndareförvaltningen skulle ordnas så, att den nuvarande godtyckligheten och osäkerheten på detta område undvikes. Nu finnes icke något allmänt forum, der förmyndare hafva skyldighet att redovisa för sina förmynderskap, utan granskningen utöfvas i allmänhet af enskilda personer, utsedda af kommunerna. Åtminstone då det gäller mera betydande tillgångar kan från dessa granskningsmäns sida svårligen utöfvas någon skarpare kontroll, dels derför att de i regel ej ega nödig sakkunskap och dels derför att det är en grannlaga och kinkig sak att affordra vederbörande förmyndare mera noggranna redovisningar för de förvaltade medlen, då sådant lätteligen tydes såsom ett misstroende mot förmyndaren. Då lagen sålunda ej bestämmer ovilkorlig skyldighet för förmyndare att i sammanhang med årsräkningarnes aflemnande till

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

gode männen verkligen redovisa för myndlingarnes säkerhetshandlingar, visar detta tillräckligt, huru ofullständiga nu gällande föreskrifter äro. Likaledes yttrar utskottet: »Den granskningsrätt, som enligt 10 § i lagen angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom tillkommer gode männen, innefattar äfven rätt att infordra de omyndig tillhörande värdehandlingar, och enligt 11 § i sagda lag ega gode männen befogenhet och skyldighet att hos rätten för vederbörlig åtgärd göra anmälan, så snart till deras kännedom komma omständigheter, som häntyda, att förmyndare ej rätteligen förvaltar den omyndiges egendom eller af annan orsak ej är lämplig att förmynderskapet förestå». Till bemötande af denna uppfattning har jag redan i min motion påpekat, hurusom omyndiges medel emellertid i allt fall vore synnerligen svagt skyddade, då nemligen skäligen antagas kunde, att vid de flesta tillfällen, när misstanke mot förmyndares vederhäftighet föranledde anmälan från gode männens sida, förmyndarens affärsställning redan vore sådan, att någon verklig säkerhet icke af honom kunde vinnas, hvartill komme att den tidsutdrägt, som måste inträda innan domstolens beslut kan erhållas, ytterligare försvårade möjligheten af effektiva åtgärder.

Utskottet fortsätter sedan: »Att fall förekomma, då förluster för myndlingar inträffa, är obestridligt, men utom det att dessa fall — såsom redan anmärkts — höra till sällsyntheterna, hafva de tvifvelsutan, der de inträffat, haft sin grund icke så mycket i någon den nu gällande lagstiftningens bristfällighet som i vederbörandes underlåtenhet att så, som sig bör, tillämpa dess bestämmelser». Jag vågar dock mot utskottet påstå, att fallen visst icke äro så sällsynta. Det lämpar sig ju icke att offentligen framställa de fall, som kommit till ens kännedom, men jag tror att litet hvar har erfarenhet om sådana, och i många fall, exempelvis sådana, der en far utöfvat förmynderskapet för sin son, kommer sakförhållandet aldrig till allmänhetens kännedom, derför att myndlingen af naturliga skäl drager sig för att vidtaga några åtgärder mot förmyndaren; hade emellertid föreskrifter funnits, hvarigenom förmyndarens förvaltning varit på ett betryggande sätt kontrollerad, skulle denne aldrig haft tillfälle att, såsom mången gång kanske skett mot hans egen önskan, förstöra myndlingens tillgångar, och myndlingen ej blifva försatt i den svåra ställningen att nödgas besluta sig för huruvida han skall anklaga en nära anförvandt eller ej.

Så yttrar utskottet vidare: »Ehuru utskottet sålunda håller före, att de beträffande vården af omyndigs egendom nu gällande bestämmelser, hvilka hos oss nationelt utvecklat sig och särskildt äro afpassade efter våra förhållanden, äro, i stort sedt, tillfredsställande, skulle naturligtvis utskottet ej hafva något att invända mot dessa bestämmelsers kompletterande och förändring i syfte af ökad trygghet för de omyndige, för så vidt detta kunde åvägabringas utan att olägenheter i andra afseenden uppkomme».

Detta är ju ändå ett medgifvande af utskottet, och jag tror icke att de åtgärder, som här blifvit ifrågasatta för erhållande af en skarpare kontroll å förmyndarnes förvaltning, skulle kunna medföra några farliga olägenheter.

Vidare anmärker utskottet, att, om förvaltningen af omyndiges

medel öfvertoges af offentlig myndighet, följden häraf skulle blifva, att räntan å medlen blir lägre och skulle ytterligare sänkas derigenom att de omyndige finge sjelfva vidkännas kostnaderna för förvaltningen. Det är nu visserligen sant, att under särskilda gynsamma förhållanden en enskild person med full handlingsfrihet skall kunna disponera en förmögenhet på fördelaktigare sätt än en offentlig institution, som i sin verksamhet är bunden af vissa former, men det finnes dock ingenting, som hindrar att, om en sådan förvaltande institution inrättas, sådana bestämmelser gifvas, hvarigenom det lemnas beroende på vederbörandes egen önskan, till exempel då förmögenheten är mera betydande, att anlita institutionen eller ej. Om sådant sker, återstår ju visserligen möjligheten att i ett eller annat fall den omyndige ändå får lägre ränta, än eljest skulle varit fallet, men jag bestrider, att detta kan här väga något i sak, ty alltid är det väl vida vigtigare för den, som något eger, att hans förmögenhet bevaras åt honom, om än räntan blir låg, än att han får högre räntesats, men äfventyrar hela kapitalet och sålunda måhända förlorar de fördelar, besittningen af detta kapital kunnat bereda honom.

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

Utskottet talar också om det besvär, den föreslagna anordningen skulle tillskynda förmyndarne. Det är ju gifvet, att derigenom skulle orsakas dem något besvär, men jag kan ej tänka mig annat än att förmyndarne gerna skola underkasta sig det i alla händelser obetydliga besvär, som medföres af en lagstiftning sådan som motionärerna föreslagit, då denna länder myndlingarna till gagn.

Vidare säger utskottet, att stora svårigheter skulle uppstå, då omyndiges tillgångar vore insatta i affärsföretag och måste derur uttagas för att sättas under offentlig förvaltning. Det tillhör dock detaljbestämmelserna att afgöra, huru i sådana fall myndlingarnas andelar skulle utbrytas, och jag tror ej, att denna sak behöfver här beröras i vidare mån, än att det enligt min uppfattning icke bör möta svårighet att i detta ämne gifva sådana bestämmelser, att skada förekommes.

Slutligen anmärker utskottet, att behofvet af en lagstiftning, hvarigenom tillfälle beredes att i offentlig myndighets vård anförtro omyndiges lösa egendom, icke skulle vara synnerligen framträdande. Detta är samma sak som utskottet redan förut sagt, och från utskottets sida är det helt och hållet obevisadt, att något sådant behof ej skulle finnas.

Mot utskottets hemställan, grundad på de skäl jag nu genomgått, har reservation afgifvits af herrar Husberg och Ohlsson, hvilka funnit anledning af föreliggande motioner att tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges tillgångar (i kontanta medel och värdehandlingar) kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Jag föreställer mig, att ingen bör kunna hafva något att invända mot en så allmänt hållen reservation, då det gäller en så god sak som att skaffa mera betryggande bestämmelser rörande förvaltning af omyndiges medel. Då förslag i ämnet kommer från regeringen, har man ju alltid tillfälle att pröfva, om detaljbestämmelserna i ett eller annat afseende skulle gå för långt, och får jag derför på grund af hvad jag

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

anfört yrka, att kammaren med afslag å utskottets hemställan måtte bifalla den nämnda reservationen.

Herr Hasselrot: Som kammarens ledamöter torde finna af utskottets betänkande, då det är underskrifvet af utskottets vice ordförande och icke af mig, har jag ej deltagit i detta ärendes behandhandling i utskottet, och jag kan således icke ingå i något svaromål för utskottets af motionären i denna kammare klandrade motivering. Då jag emellertid är ense med utskottet om det slut, hvartill utskottet kommit, ber jag att få yrka bifall dertill och att för detta yrkande få framlägga några skäl.

Jag ställer mig härvid helt och hållet på ståndpunkten af hvad som här är praktiskt, och jag skall söka bevisa, att sådana bestämmelser, som af motionärerna föreslagits, skulle vara till ringa gagn, men ofta medföra stora olägenheter.

Förhållandet är icke i vårt land, och i synnerhet ej på landsbygden, som i en del andra länder, att arffallna förmögenheter i någon betydligare grad utgöras af värdepapper, kontanter, obligationer, aktier o. s. v. I de fall, då så är händelsen, kan icke nekas, att omyndiges lotter i sådana förmögenheter kunde och borde ställas under allmän förvaltning. Men i vårt land är regeln, att en familjefader lefver af sin rörelse, sitt jordbruk, sitt handtverk eller sin industri, och jag hemställer till herrarnes erfarenhet, huru det i vanliga fall skulle gå, om vid ena makens frånfälle dennes andel i boet ovilkorligen måste tagas ut och ställas under allmän förvaltning, så att den efterlefvande maken finge sköta affären bäst han kunde med blott sin lott. Jag påstår, att ett sådant förhållande skulle ofta leda till ruin och alltid medföra svårigheter. Och det är i känslan häraf, som särskildt våra landtmän alltid motsatt sig sådana förslag som de af motionärerna väckta. En sådan lag skulle enligt mitt omdöme i alla kretsar af vårt land med undantag blott för ett litet fåtal medföra oberäkneliga svårigheter och ofta stora förluster.

I motsats till den föregående talaren vågar jag ock påstå, att de nuvarande förhållandena i vårt land beträffande förvaltningen af omyndiges medel icke äro så klandervärda. Den författning, som härom gäller, är temligen ny, och det är nog icke så, att dess tillämpning på många orter är slapp. Min erfarenhet och många andras, hvilka jag åtsport i ämnet, är tvärtom, att den tillämpas samvetsgrant, och der detta sker, lemnar lagen enligt mitt förmenande så goda garantier för förvaltningen, som de kunna vara. Det är också ett faktum, att de förluster, som myndlingar lida på sina förmyndare, äro försvinnande små i jemförelse med antalen förmynderskap. Jag har visserligen hört talas om sådana fall; när de förekomma, talas derom vidt och bredt; men till exempel i den domsaga, jag förestår, der förmynderskapen uppgå till mellan två och tre tusen, har under de många år jag varit der, mig veterligen, icke inträffat mer än ett enda fall, der omyndig gjort förlust på förmyndaren. Jag talade i ämnet med en ledamot i rätten i en af Sveriges större städer, och han sade mig, att under den långa tid han tjenstgjort derstädes, icke inträffat någon sådan förlust.

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

Skall man gå in på en lagstiftning, som är egnad att i så hög grad försvåra vilkoren för familjerna i vårt land genom att undanrycka för dem en väsentlig del af deras tillgångar, så måste väl först visas, och detta icke med teoretiska skäl utan praktiskt, att de nuvarande förhållandena gifva anledning till klagomål. Jag tror icke, att det kan lyckas att bevisa detta, utan att tvärtom dessa förhållanden hos oss äro goda.

Utskottet framhåller såsom ett biskäl, att, om man tager ut de omyndiges medel och sätter dem under offentlig förvaltning, medlen komma att gifva mindre ränta. Det är nog sant, såsom föregående talaren häremot anmärkte, att det är bättre att få mindre ränta och bevara kapitalet än att få hög ränta och förlora kapitalet, men det är ännu bättre att få högre ränta, då ingen risk finnes för kapitalet. Jag har hört mångfaldiga gånger klagomål öfver Stockholms förmyndarekammare, derför att räntan der är så minimal. Och det är gifvet att så skall vara. Förmyndarekammaren har icke något särskildt intresse att söka skaffa hög ränta, utan förvaltar medlen på det sätt, som är beqvämast. Nu hafva förmyndarne åtminstone tillfälle att sätta in myndlingarnes medel i säkra företag, såsom banker, der ansvarigheten är solidarisk, och räntan följer då de vanliga vexlingarna, är högre somliga år och lägre andra. Jag tror derför, att de omyndige beredas större fördelar med den nuvarande lagstiftningen, än den af motionärerna begärda skulle medföra för dem.

Af dessa praktiska skäl och då jag anser, att Riksdagen icke bör hos Kongl. Maj:t begära utredningar i oträngda mål, ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Då bifall blifvit yrkadt till den vid utskottets betänkande fogade reservationen, men denna afser ej allenast den nu föredragna punkten 1:o, utan äfven punkterna 2:o och 3:o, komma dessa båda sistnämnda punkter att nu uppläsas.

Härpå föredrogos

Punkterna 2 och 3.

Grefve Lewenhaupt: Jag kan icke gilla den siste talarens yttrande, att det blott skulle vara i ett försvinnande fåtal fall, som omyndige gjort förluster till följd af bristande kontroll å förmyndarnes förvaltning. Jag undrar tvärtom, om icke sådana fall på många håll rätt ofta förekommit, ehuru de icke blifvit offentligen omtalade. Sådan är åtminstone den erfarenhet jag har; jag känner åtskilliga fall, der såväl större som mindre summor för omyndige gått förlorade till följd af bristande kontroll å förvaltningen.

Vidare får jag nämna, att jag icke heller kan gilla den motivering, som utskottet anfört. Utskottet har särskildt fäst sig vid att gode männen kunna, så snart till deras kännedom komma omständigheter, som häntyda, att förmyndare ej rätteligen förvalta den omyndiges egendom eller af annan orsak ej är lämplig att förmynderskapet förestå, hos rätten för vederbörlig åtgärd anmäla förhållandet. Det är

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

möjligt, att lagen innehåller bestämda föreskrifter härom, men jag skulle antaga, att erfarenheten visat, att de icke alltid tillämpas. Åtminstone i våra större domsagor är det för öfrigt icke möjligt för rätten att känna alla de personer, som blifva förordnade till förmyndare. Dels på grund af att domstolen sålunda saknar kännedom om förmyndarne och dels derför att man naturligen till följd af personliga relationer i det längsta drager sig för att göra anmälningar mot förmyndare, är det ej heller att undra på, om det ej ofta inträffar, att åtgärder af rätten vidtagas mot förmyndare. Här i Stockholm är inrättad en förmyndarekammare, som öfvervakar förvaltningen af de omyndiges egendom, och derför är här i detta afseende allt väl beställdt. I våra större städer torde också kontrollen öfver förmyndarnes förvaltning i allmänhet utöfvas på ett tillfredsställande sätt. På landsbygden är deremot i detta afseende rådande ett sämre förhållande. Der ser man ofta, att personer, som förordnas att vara förmyndare och gode män, icke äro lämpliga för befattningen; jag har sjelf många gånger sett exempel på att till gode män blifvit valda personer, som icke varit fullt qvalificerade, och derför händer det ofta nog, att gode männen lemna utan anmärkning förmyndareräkningar, som äro af mycket besynnerligt slag.

Lagen om förmyndares förvaltning och den kontroll gode män ha att utöfva deröfver är teoretiskt i mångt och mycket god, men kontroll att den efterlefves saknas; detta borde åligga statsmagten genom sina organer, det är den praktiska sidan af saken, som fattas och bör fyllas.

Jag vill icke längre uppehålla kammarens tid, men jag anser alldeles tydligt, att något bör göras för att åstadkomma en verksammare kontroll å förmyndarnes förvaltning. Jag instämmer derför i allt väsentligt med reservationen, dock skulle jag önska, att den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t blott kommer att innehålla följande: »det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke mera betryggande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges tillgångar kunde ernås, samt i sådant fall låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet». Jag skulle således önska, att de i reservationen inskjutna orden »i kontanta medel och värdehandlingar» måtte utgå.

På grund af hvad jag nu anfört får jag yrka bifall till reservationen med den af mig föreslagna förändringen deri.

Herr Björnstjerna: Det skulle vara önskligt, att det förhölle sig så som utskottets ordförande nyss framhållit, nemligen att de fall äro mycket sällsynta, när omyndiges tillgångar förspillas genom bristande kontroll öfver förmyndare. Men jag fruktar, att dessa fall äro mycket talrikare, än han föreställer sig, och jag tror, att de flesta af oss hafva kännedom om ett eller annat sådant fall. Kan något göras för att undvika detta, bör man väl vidtaga någon åtgärd för målets vinnande, och att verkligen behof häraf förefinnes, torde man kunna sluta deraf, att så många motioner blifvit väckta i denna fråga — vid denna riksdag icke mindre än tre. Det bör väl icke vara omöjligt att hitta på någon lämplig lagstiftning, då man i våra grannländer har sådana lagar, som synas verka på ett tillfredsställande sätt. Flere

justitieombudsmän, den ene efter den andre, hafva förordat förslag i denna rigtning, och jag ber att endast få uppläsa ett yttrande af den nuvarande justitieombudsmannen, infördt i Upsala universitets årsskrift 1883, i hvilket han säger:

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

»Vill samhället, hvilket måste vara dess oeftergifliga pligt, gifva de omyndige en fullkomlig trygghet att få behålla sina egodelar, är det nödvändigt, att detsamma ikläder sig *skyldighet att svara för de förluster, som vid förvaltningen kunna uppkomma.* Förbinder sig samhället, vare sig staten eller kommunen, till en sådan ansvarighet, lärer väl deraf med nödvändighet följa, att staten eller kommunen också öfvertager sjelfva förvaltningen, hvadan tanken att råda bot emot bristerna endast genom skärpta kontroller får öfvergifvas. Frågan blir då denna: bör staten eller bör kommunen förvalta den omyndiges egendom och garantera densamma? Vi tro det vara rigtigast, att *staten* sjelf åtager sig denna sak. Vore det endast fråga om förvaltning, kunde kommunen måhända vara lämplig att ombesörja denna; men om med förvaltningen måste förenas ansvarsskyldighet, blir bördan för tung att skäligen kunna läggas på vare sig de större eller mindre kommunerna, hvilka måste anses mindre egnade att hvar inom sitt område ansvara för möjliga förluster, än staten att bära alla riskerna för hela riket.»

Jag tror mig icke kunna afgöra, hvilketdera sättet är lämpligast, eller om något annat bättre sätt kan påvisas, men den reservation, som af herrar Husberg och Ohlsson afgifvits, tycker jag vara så moderat och gifva tillfälle åt Kongl. Maj:t att gå i hvilken rigtning, som kan finnas lämpligast, att jag ber att få instämma med dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr Trygger: Jag har varit med bland majoriteten i lagutskottet, då utskottet afstyrkte dessa motioner. Deremot har jag icke sett motiveringen förrän i dag, och kan således icke ingå i besvarande af de anmärkningar, som gjorts mot densamma.

Det är sant, att man skulle kunna taga fram ett eller annat fall, då omyndig förlorat sina medel, på grund af att förmyndaren vårdslösat eller rent af förskingrat dem. Men de utgöra väl icke tillräcklig anledning, dessa enstaka fall, till att ändra en lagstiftning, som i det stora hela visat sig tillfredsställande, och det vågar jag påstå, att den nuvarande lagstiftningen har gjort. Jag tror, att de omyndige hafva mycken nytta af att förmyndarne förvalta deras medel. Förmyndaren har på grund deraf känt sig stå den omyndige och hans ekonomi närmare, och hafva den omyndiges medel icke räckt till, har förmyndaren ofta skjutit till af egna medel. Tagas nu dessa medel från förmyndaren och skickas upp till en kassa, så kommer sannolikt förmyndaren att icke bry sig om den omyndige. Ser man följaktligen på massan af omyndige, tror jag, att de skulle lida betydligt af den systemförändring, hvarpå alla motionerna gå ut. Vilja emellertid föräldrar skydda sina barn mot möjligheten, att deras medel skola blifva förskingrade af förmyndaren, kunna de i särskildt testamente eller handling bestämma till förmyndare någon person, som de kunna lita på.

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

Det är sant, att denna idé om en stor kassa kan spåras långt tillbaka i tiden. Carl XII utfärdade ett påbud, att de omyndiges medel skulle skickas till Stockholm för att läggas i en stor kassa. Hvarför? Jo, för att användas till kriget. Så skedde också, och en stor del af de omyndige fingo säkerligen aldrig dessa medel tillbaka. Jag tror icke, att det vore fördelaktigt att hafva en stor kassa, som toge hand om alla förmyndaremedel, ty man kan tänka sig situationer, då denna kassa skulle kunna behöfva tagas i anspråk för landets vigtigaste intressen. Det är visserligen bra, öfver hufvud taget, att vid kritiska tillfällen hafva så många och stora kassor som möjligt, innehållande första klassens papper, men om det vore lyckligt för de omyndige, vågar jag sätta i fråga.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Berg, Lars: Jag skall endast med några ord bemöta hvad den siste talaren sade om att den nuvarande lagen icke har ledt till förskingring eller förlust af myndlings gods. Det verkliga förhållandet är enligt min erfarenhet det motsatta, enär det tvärtom inträffar mycket ofta, att myndlingars gods går förloradt till följd af bristande redovisning från förmyndare. Oförklarlig synes mig okunnigheten härom hos både utskottet och nämnde talare vara, då exemplen härpå stundligen visa sig, och då följderna af den bristande kontrollen för icke länge sedan framträdt till och med bland denna kammares ledamöter och föranledt både förmyndarens och de anförtrodda medlens uppseendeväckande undergång. Att detta icke ofta kommer till domarens eller häradsrättens officiella kännedom, är helt naturligt, ty det gäller förhållandet mellan barn och föräldrar och mellan äldre och yngre skyldemän, och dem kan myndlingen icke gerna tänkas hvarken vilja eller förmås att draga inför rätta. Således i nationalekonomiskt hänseende föranledas stora kapitalförluster deraf, att icke noggrannare kontroll utöfvas å redovisningen, att den nuvarande lagens efterlefnad på landsbygden är ganska ofullständig och i bästa fall endast leder till en formell räkenskapsgranskning, hvarför jag således är öfvertygad, att någonting bör göras i den föreslagna rigtningen. Det är ju icke fråga om att upprätta någon stor förmyndarekassa, utan endast att ställa förmyndaren under offentlig kontroll och att förmå honom att skilja emellan egna och myndlingens medel, och när detta visat sig möjligt i andra länder, är det nog också möjligt hos oss.

Den svarta målning, som åtskilliga talare hafva gjort öfver olägenheten för sterbhus att vara skyldigt att lemna säkerhet för omyndigs medel, är också mycket öfverdrifven, ty öfver allt, der det är fråga om fastigheter, behöfves det icke något annat än att aflemna inteckningar, och detta kan icke för sterbhus medföra någon svårighet; och i öfriga fall lär det icke heller vara svårt att, der medel finnas i boet, ställa den säkerhet, som kan anses skälig.

Jag får på grund häraf på det lifligaste tillstyrka bifall till reservationen.

Herr Sandberg: Då jag af egen erfarenhet känner icke få fall, der nu gällande lagstiftning visat sig otillräcklig för att hindra sam-

vetslösa, fattiga förmyndare från förskingrande af omyndiges omhänderhafvande medel, förenar jag mig med de herrar, som yrkat bifall till reservationen. Dermed vill jag icke hafva sagt, att omyndiges medel böra förenas i en kassa här i Stockholm. Frågan gäller här en utredning, huru man på ett bättre sätt skall kunna skydda omyndiges medel. Att det skydd myndigheterna nu gifva i sådant afseende icke är tillräckligt, deraf har jag en bitter erfarenhet.

Om ändrade föreskrifter angående förvaltningen af omyndiges egendom. (Forts.)

Herr Hasselrot: Ett missförstånd har gjort sig gällande i flere talares yttranden i anledning af hvad jag sade i mitt första anförande. Åtminstone ville jag icke påstå, att dessa fall af förlust icke finnas, men de utgöra enligt min erfarenhet ett försvinnande litet antal i förhållande till det hela. Jag vidhåller, att denna uppfattning är rigtig, ty man bör tänka derpå, att bland alla hundratusentals förmynderskap i vårt land man blott jemförelsevis sällan får höra talas om förlust, som uppkommit på berörda sätt. Äfven om dessa belopp läggas tillsammans, torde summan icke blifva stor. Jag har nyss erhållit uppgifter från en stor affärsbyrå i Göteborg, hvilka äro belysande. Denna firma har bland annat till sysselsättning att kassera in förmyndaremedel från i utlandet vistande personer, som uppnått myndig ålder, och har under denna sin verksamhet alltsedan 1870-talet verkstält mer än 700 dylika inkasseringar, men endast i ett enda fall under alla dessa år har redovisning uteblifvit.

Det sades nyss, att familjens ekonomi icke skulle vållas svårigheter genom ställandet af säkerhet för kontanta medel. Jo, så är dock förhållandet, ty i hvarje fall är åtminstone krediten minskad med motsvarande belopp. Då kontanta medel insättas i den stora kassan, såsom här föreslagits, är rörelsekapital äfven borta. Man drifver dock hvarken industri eller jordbruk utan förlagskapital. Insättas barnens kontanta medel att utgöra säkerhet för innehafvande förmyndaremedel, minskas förlagskapitalet, och familjens ekonomiska svårigheter ökas. Detta är ett faktum, och sådana förhållanden innebära en fara för vårt land, hvilket i afseende på kapitaltillgång icke är likställdt med flera andra kulturländer. Hos hos lefver man i regel af sitt arbete; här finnas icke i större mängd samlade förmögenheter såsom i andra länder, hvilket gör, att hvad som der kan lämpa sig att stadga om förmyndarekammare icke duger hos oss.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna tre punkter yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels, af herr *Björnstjerna*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle godkänna det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation, dels ock, af grefve *Lewenhaupt*, att kammaren, med afslag å hvad utskottet hemstält, skulle antaga det förslag, nyssnämnda reservation utvisade, dock med uteslutande af deri förekommande orden »i kontanta medel och värdehandlingar».

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner jemlikt dessa

yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraproposition dervid antagits bifall till det af herr Björnstjerna framstälda yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 38.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t beträffande befrielse för fattigvårdsstyrelse i gränskommun från befattningen med fortskaffande af från grannlanden hitförpassade arbetsföre, men nödstälde svenske undersåtar; och

n:o 11, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder för säkrare förvaring af de under pastors uppsigt varande arkivalier,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 2 och 3 innevarande maj bordlagda memorial n:o 14, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Upplästes till justering Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 84, till Konungen, angående inrättande vid fullständiga och allmänna läroverk af en utaf viss kompetens åtföljd afgångsexamen för lärjungar i 15—16-års-åldern m. m.

Skrifvelse-förslag ang. särskild af-gångsexamen för lärjungar i 15—16-års-åldern m. m.

Herr Alin: Uti det här föredragna skrifvelseförslaget heter det bland annat:

»Särskildt har Riksdagen ej kunnat underlåta att taga i öfvervägande det af motionärerna i samband med reformförslagen framstälda yrkandet, att början af undervisningen i latin skulle framflyttas till nedre sjette klassen. För en sådan anordning synes i främsta rummet tala den förmån, som skulle ligga deri, att man finge en enhetlig nederskola, och deri att man kunde för lärjungarne och deras målsmän framflytta valet af studierigtning till en tid, då anlagen träda mera tydligt fram. En annan förmån skulle, enligt hvad motionärerna framhållit, vara den, att de främmande språken på skolans mellanstudium (= 4:de och 5:te klasserna) icke skulle så tätt på hvarandra inträda, som nu är fallet. Slutligen skulle äfven genom latinundervisningens framskjutande till 6:te klassen en besparing i utgifter vinnas, hvarigenom till god del medel skulle kunna erhållas till inrättande af den nya afslutningsklassen.

Beträffande latinstudiets betydelse i våra dagar har, såsom det synes Riksdagen, icke utan skäl framhållits, att detsamma numera icke kan, förutom för några få undantagsfall, afse latinets användande i tal och skrift, utan endast att kunna tillgodogöra sig innehållet hos latinske författare. Det har då satts i fråga, om icke, för vinnande af den del af detta mål, som kan och bör tillkomma allmänna läroverken, en fyraårig kurs kunde vara tillräcklig, särskildt om hänsyn tages dertill, att genom den föreslagna afgångsexamen vid konfirmationsåldern med deraf följande kompetens ett stort antal för gymnasialstudier mindre lämpliga lärjungar utan tvifvel skulle dragas ifrån sådana studier och alltså latinklasserna erhålla ett bättre urval af lärjungar. En vigtig omständighet att beakta har ock ansetts vara, att med den utveckling i språkligt hänseende, lärjungen på gymnasialstadiet vunnit, latinet der skulle kunna läsas på ett helt annat och mera fruktbärande sätt än på ett lägre stadium.»

I anledning af detta uttalande, som lärer vara hemtadt ur utskottens utlåtanden, ber jag att få påpeka, att hela frågan om latinets uppflyttning till nedre 6:te klassen var i denna kammare under debatten åsidolagd, och kammaren har således i denna sak enligt min mening icke uttalat sig. Jag skulle i följd deraf kunna vara benägen att göra invändning emot ifrågavarande skrifvelse; men efter det nyss upplästa kommer följande stycke:

»Emellertid hafva inom Riksdagen dels betänkligheter mot latinets uppflyttning till sjette klassen uttalats och modifikationsförslag satts i fråga, dels ock å andra sidan en bestämd åsigt om denna uppflyttnings lämplighet och nytta gjort sig gällande. Vid sådant förhållande anser Riksdagen, att åt en blifvande utredning bör öfverlemnas att föreslå bästa sättet för nämnda frågas lösning.»

Då detta synes vara af beskaffenhet att taga bort det intrycket,

Skrifvelse-förslag ang. särskild af-gångsexamen för lärjungar i 15—16-års-åldern m. m. (Forts.)

att Riksdagens uppfattning i frågan vore den, som ligger i föregående passus, och angifver, såsom jag tror det rigtigt bör angifvas, att Riksdagen med afseende på de olika meningar, som inom Riksdagen framträdt och gjort sig gällande, icke vill göra ett uttalande i denna fråga, hvarigenom skulle afses att gifva Kongl. Maj:t en ledning i fråga om den rigtning, hvari ett kommande förslag till läroverkens omorganisation skall gå, så skall jag icke i anledning af detta skrifvelseförslag göra något yrkande.

Herr Anderson, Albert: Då den föregående talaren icke framstält något yrkande, kunde det vara öfverflödigt att jag uppträder; jag får likväl anhålla att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det ofta icke är så lätt att uppställa skrifvelser i ärenden, som af tillfälliga utskott behandlats; den ena kammarens tillfälliga utskott har haft en motivering, det andra en annan. Beträffande de af talaren först upplästa tvenne stycken, som återfinnas i Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande sid. 20 och 21, förekomma de äfven alldeles lika lydande uti Andra Kammarens utskottsutlåtande, och kanslideputerade hafva derför ansett sig icke kunna underlåta att upptaga dessa båda stycken i motiveringen. Sedermera hafva kamrarne likasom utskotten skilt sig åt; Första Kammaren uttalade betänkligheter i fråga om latinets uppflyttning, Andra Kammaren åter yttrade sig bestämdt för en sådan. För att låta hvardera kammarens uppfattning framträda i skrifvelsen, hafva kanslideputerade infört den sista meningen, som äfven af den föregående talaren påpekades, och hvari framhålles, att å ena sidan betänkligheter framstälts mot latinets uppflyttning och å den andra bestämdt påståtts, att en sådan uppflyttning borde ega rum, och tror jag icke att någon försummelse i fråga om denna skrifvelses affattning med skäl kan förebrås kanslideputerade.

Herr Alin: Jag anhåller endast att med anledning af den siste talarens yttrande få framhålla, att min afsigt alldeles icke varit att framställa klander emot herrar kanslideputerade, som jag tror i denna sak hafva gjort allt hvad de kunnat göra.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes det föreliggande skrifvelseförslaget.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtanden:

n:o 63, i anledning af väckta motioner om ändring i vissa delar af lagen angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring samt om ändring af 6 § lagfartslagen; och

n:o 64, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af dels förordningen om kommunalstyrelse på landet, dels förordningen om kommunalstyrelse i stad och dels förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Fosser* från och med den 8 i denna månad till riksdagens slut.

Justerades nio protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjemte kammaren, likades på hemställan af herr talmannen, medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 2,38 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 8 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtande n:o 65, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande lagstiftning rörande fattigvården.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

n:o 88, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; samt

n:o 89, till fullmägtige i riksbanken, med öfverlemnande af bankoreglementet.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 85, i fråga om inrättande af förliknings- och skiljenämnder i tvister mellan arbetare och arbetsgifvare;

n:o 86, angående förändrad uppställning af den s. k. lilla almanackan och införande i almanackan af ny namnlängd; samt

n:o 87, angående utredning och förslag till förbättrad vård åt sådana sinnesslöa, hvilka icke intagas i uppfostringsanstalter och arbetshem.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 6 innevarande maj bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 19 och 20, statsutskottets utlåtande n:o 93, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 10, lagutskottets utlåtanden n:is 63 och 64, äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *Dickson* och *Lindgren* från och med morgondagen till riksdagens slut.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att på föredragningslistan för morgondagens plenum främst bland två gånger bordlagda ärenden uppföres sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af Kongl Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884, äfvensom i ämnet väckta motioner, samt att derefter uppföras statsutskottets utlåtande n:o 86 och följande ärenden till och med bevillningsutskottets utlåtande n:o 31 i den ordning de upptagas i föredragningslistan och slutligen konstitutionssutskottets utlåtanden n:is 19 och 20, statsutskottets utlåtande n:o 93, lagutskottets utlåtanden n:is 63 och 64 samt tillfälliga utskottets utlåtande n:o 12.

Denna hemställan bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöts, att lagutskottets utlåtande n:o 65 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,42 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Stockholm, Ivar Hæggströms boktryckeri, 1899.